

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.</p>
---	---	---

Gyűlés előtt.

A magyar református egyház legnagyobb kerülete, a tiszántúli egyházkerület fogja megtartani közgyűlését a következő héten Debrecenben.

Valahányszor egy-egy kerületi közgyűlés alkalmát hozza meg az idők rendes folyása számunkra, mindannyiszor bizonyos felemelő, ünnepies érzések keletkezését érezzük lelkünkben; mindannyiszor valami megnyugtató és egyszersemind elevenítő hangulat hatása alá kerül a nehéz küzdelmekben gyakran elfásult és borongásra hajló kedélyünk. És nem ok nélkül. Mert hiszen ref. egyházunk mai szervezetében az autonom egyházi élet és tevékenység legnevezetesebb színterét, annak irányadó, vezető központjait az egyházkerületi közgyűlések képezik, a hol az egyházi és tanügyi kormányzás és felügyelet legfontosabb feladatai összpontosulnak; s a hol hitfelekezetünknek úgy buzgóságban, mint értelmiségben legkiválóbb férfiai közül választott egyének legjobb erőik latbavetésével versenyeznek egyházunk javának és érdekeinek munkálásában.

Ha a tiszántúli egyházkerület közgyűlésén ilyenkor végig tekintünk, büszkeséggel hasonlíthatjuk össze azt egy-egy kis országgyűléssel,* akár tagjainak kiválóságát, akár a tanácskozások magas színvonalát vesszük figyelembe. Igaz, hogy valamint minden emberi intézmény, úgy egyház-szervezetünk e nevezetes tagozatai is ki lehetnek téve annak, hogy szellemük, irányuk, uralkodó felfogásuk tekintetében egy időre a hanyatlás jeleit mutatják, egészséges közszellemüket kóros hatások zavarják meg. De másrészt nagyobb veszélyek bekövetkezése ellen mindig elegendő biztosítékot nyújt az autonom élet újratemtő ösereje s a nyilvánosságnak éltető és

* Nem értvén ide az osztrákokét, a mely különben sem tartozik a kisebbek közé.

tisztító levegője, melyeknek hatása alatt e szervünk is mihamar megszabadul az efféle átmeneti betegségektől.

Tiszántúli egyházkerületünk, hál' Istennek! egészséges közszellemével, józan irányával valóban azzá válik, a minek hivatása szerint lennie kell, t. i. a megtisztult református öntudat és közérzet egyik nagytekintélyű és nagyhatású kifejezőjévé, melynek messze kiható sulya és országos jelentősége félreismerhetetlen.

Megújuló örömezzések között üdvözöljük tehát a május 11-ik napján megnyíló egyházkerületi közgyűlést is, melytől sok fontos ügy megnyugtató megoldását, üdvös intézmények létesítését várjuk.

Nem terjeszkedhetünk ki e helyen a közgyűlés tárgyainak részletes ismertetésére. A sok közül ezúttal csupán a legnevezetesebbet emeljük ki, a mely különösen megérdemli a közgyűlés minden tagjának munkás figyelmét és jóakarató érdeklődését: ez a debreceni főiskola igazgató tanácsának szervezése.

A főiskola kormányzása és felügyelete régi szervezeti szabályok, legmagasabb egyházhatósági nyilatkozatok szerint is mindenkor tiszántúli egyházkerületünket illette meg. Az új és legújabb egyházi törvények pedig határozottan és félreérthetetlenül rendelik, hogy a főiskola közvetlenül az egyházkerület kormányzása és felügyelete alatt áll. Ennek az elvnek gyakorlati érvényesülésével is mindenkor találkozunk, de állandó szervezetben számtalan kísérletezés dacára sem testesülhetett meg mindezideig, még pedig azért nem, mert a debreceni egyház mindenkor talált módot és alkalmat arra, hogy kielégíthetetlen követeléseivel s a kerület törvényszerű és kizárólagos jogkörébe való beavatkozási törekvéseivel a felügyelet és kormányzás kérdésének megnyugtató és végleges megoldását megakadályozza.

Sőt, a mi még ennél is nagyobb baj volt, egyes szervezési kísérleteknél s ideiglenes jellegű kormányzati és felügyeleti organumok létesítésénél sokakban, a kik a kérdésnek sem történeti fejlődésére, sem a törvény rendelkezéseire, sem különösen az elvi szempontokra kellő figyelmet nem fordítottak, lassankint az a hiedelem kezdett meggyökeresedni, hogy a debreceni egyház csakugyan kormányzó s felügyeleti hatósága a debreceni főiskolának. Az efféle felfogásnak kedvezett az a legközelebb letűnt hosszú korszak is egyházkerületünk és főiskolánk életében, a melyet főleg éppen a szervezkedés terén a legnagyobb elvételenség, ötletszerűség, a vezetésben pedig nagyfokú erőtlenség jellemeztek, s a melynek uralma alatt a debreceni egyház akkorára nőtt, hogy nem akarván megférti többé az egyházmegyében, a kerülettől is formyszerű meghatalmazást nyert a külön egyházmegyévé alakulásra. Ettől a nagy vívmánytól azonban — melleleg megjegyezve — nem annyira a debreceni egyházmegye, mint maga az egyház ijedett meg; arra mutat legalább az a körülmény, hogy azon idő óta, a mióta t. i. a különválásra nézve az egyház szabad kezet nyert, a szeparatiztikus törekvések szünetelni látszanak.

Ma, midőn egyházkerületünk életében általában éberebb vezetés, következetesebb és rendszerebb kormányzás, tisztultabb nézetek érvényesülnek: elérkezett az ideje annak is, hogy a debreceni főiskola kormányzása és felügyelete is végleges szervezést nyerjen, s a mi más testvér-főiskolákra nézve mindjárt a zsinati törvény keletkezése után, tehát csaknem két évtizeddel ezelőtt megtörtént, debreceni főiskolánk is öntudatos vezetés, magasabb szempontokat követő kormányzás és mindenre kiterjedő szigorú felügyelet és ellenőrzés gyakorlására alkalmas szervezettel láttassék el.

Főiskolánk életében egy új, kedvezőbb fejlődés korszakának alapjait rakta le már a múlt évben egyházkerületünk bölcsesége, midőn a tanári fizetések égetővé vált kérdését a főiskola magas hivatásának s a kor követelményeinek megfelelőbb rendezési tervzet megállapítása által megoldáshoz juttatta, sőt a tervzet végrehajtását is megkezdte.

Kétszeresen szüksége van most már az egyházkerületnek arra, hogy főiskolánk további fejlődésének biztosítása s az eddig több tekintetben sajnosan tapasztalt rendszertelenség, lazaság és felelőtlenség megszüntetése végett egy oly kormányzati és felügyeleti organum állíttassék fel, a mely a főiskola egész életére, úgy szellemi, mint gazdasági tevékenységére kiterjesztvén ellenőrző figyelmét, egyházkerületünket a viszonyok

alapos ismeretével tájékoztathassa a főiskola állapotára nézve s támogassa annak fejlesztésére irányzott nemes munkájában, hogy többé a múltban előfordult súlyos bajok ne ismétlőd-hessenek.

Ilyen organum létesítése iránt terjeszt a mostani közgyűlés elé a tanügyi bizottság javaslatot az egyházkerületi közgyűlés múlt évi útasi-tása alapján, a mely különösen a régóta sürgetett főiskolai igazgatótanács felállítását célozza s az arra vonatkozó szervezeti szabályokat foglalja magában.

A szervezeti javaslatnak az egyházkerület által már előzőleg megállapított egyik alapelve, hogy a debreceni kollégium összes tanintézetére, tehát úgy a gymnasiumra és tanítóképző-intézetre, mint az akadémiára kiterjedő hatáskörrel felruházott, vagyis egységes igazgató tanács állítandó fel. Ezt követeli a főiskola történetileg kifejlett s a szorosán vett tanulmányi ügykörön kívül eső ügyekben meglévő egysége és összetartozandósága.

A másik alapelv, a mely szintén előre megállapítottnak tekinthető, az, hogy a szervezendő igazgató tanácsnak leendő feladata a főiskolai költségvetés és számadások részletes és tüzetes felülvizsgálása is a kerület nevében, a mely feladatot eddigelé az egyházkerületi közgyűlésnek egy ad-hoc bizottsága pár óra alatt, tehát csak nagyon felületesen végezhetett. Ez által lehetővé van téve az is, hogy az igazgató tanács a főiskola gazdasági ügyvitelével és viszonyaival is alaposan megismerkedhessék s ekként az egész ellenőrzést hatályosabbá tehesse.

Végül a szervezeti javaslatban kifejezésre kell jutnia azon fontos principiumnak is, hogy a kormányzás és felügyelet az egyházkerületet illetvén, az igazgató tanács ennek egyenes kifolyása, a melyben más tényezők és elemek csak annyiban foglalhatnak helyet, a mennyiben azt az egyházkerület jónak látja s ennek folytán engedélyezi. A miből következik az is, hogy a debreceni egyház sem önjogánál fogva, hanem az egyházkerület részéről nyert megbízás és engedélyezett befolyás alapján foglal helyet az igazgató tanácsban, minthogy e jogkörben, mely kizárólag a kerületet illeti, törvény szerint a debreceni egyház semmi részvételt nem igényelhetne. És ha mégis az igazgató tanács mostani szervezeti javaslatában is az egyháznak jelentékeny számú szavazat van biztosítva, az pusztán előzenyességből, de teljességgel nem jog szerint történik. Éppen ez oknál fogva óhajtandónak tartjuk, hogy az egyház részére a kerület 12 szavazatával szemben a tanügyi bizottság munkáltaiban felvett 8 szavazat lejjebb szállíttassék

azon okból, hogy a kerület jogának kizárólagossága annál érthetőbb kifejezést nyerjen a szervezetben.

Készséggel ismerjük el az összeköttetés fennállását a főiskola és a debreceni egyház között s távol van tőlünk annak lazítására törekedni. De a mikor azt látjuk, hogy a debreceni egyház úgy a gazdasági ügyvitelnél, mint a tanárválasztásnál példátlan jogokat élvez, a mennyiben az egyházkerülettel konkurál; és mint a főiskola fentartója törvényes alap nélkül 4 szavazattal több szavazatot gyakorol, mint a mennyire igénye lehetne; ezzel szemben pedig a főiskola fentartásához, a költségvetés szerint, $\frac{1}{40}$ részszel, a természetben adott négy tanári lakás beszámítása mellett is csak mintegy $\frac{1}{25}$ részszel járul s viszont az élvezett 4 szavazat fejében a főiskola tanszakai közül úgy a tanítóképző-intézettől, mint a két akadémiától a presbiteriumban a képviselőt megtagadja; s midőn általában a mostani kérdés tárgyalásánál is azt tapasztaljuk, hogy nem annyira a főiskola magas érdekei, mint a hatalmi érdekek szempontjából mérlegeltetik az egyház részéről a szervezeti javaslat: akkor eljöttnek tartjuk az időt arra, hogy a hatáskörök tisztázása és a túlesigázott követelések leszállítása mellett az egyházkerületnek a főiskolára vonatkozólag törvény által biztosított kormányzási és felügyeleti joga minden kétséget kizáró bizonyossággal megállapíttassék s ennek a régi keletű és áldatlan huzalkodásnak jövőre még a lehetősége is kizárattassék.

Csak az egyházkerület jogkörének teljes megóvása és érvényesítése biztosíthatja a főiskola tervszerű fejlesztését és felvirágoztatását. És ha a debreceni egyház csakugyan szeretettel csüng a főiskola magas érdekeinek előmozdításán, azt nem hatalmi túlkapásokkal, hanem az élvezett eminens előjogok józan gyakorlása s melléktekinetektől ment jóakarató közreműködése által bizonyíthatja be.

A főiskolai igazgató tanácsnak az előrebocsátott elvek szerint való felállítása a főiskolára nézve rövid egy év alatt a második korszakot alkotó ténye leendő egyházkerületi közgyűlésünknek.

Dr. Bacsoni Lajos.

Az egyházi fegyelemről.

(Vége.)

Bevallom, hogy az eddig elmondottak, főképen azért mondattak el, hogy ez ellenkező nézetűek az egyházfegyelem barátaiul nyeressenek meg; mert a heves-nagykúnsági egyházmegye által kitűzött kérdés tulajdonképen csak ez: miként gyakoroltassék az egyházi fegyelem, vagyis:

III.

Minő formában történjék az egyházi fegyelem felújítása?

Az egyházi fegyelem — a történelem tanúsága szerint — minden időben „a kor változó szelleméhez alkalmazkodott.” Ma is ahoz kell alkalmazkodnia.

A mai kor szellemével sem az öskeresztyén sem a kálvini rideg egyházfegyelem össze nem egyeztethető. Magok idejében kitünő szolgálatot tettek: most csak visszahatást keltenének. Szabályaik nagy részben emberi találmányok voltak: múlandóságra születtek.

Aztán meg „ma már vigyázni, kell hogy az egyházi fegyelem ne egyszerre a maga rideg szigorúságában vezetessék be, hanem fokozatosan, hogy a nép szokjék hozzá ismét.” (Wächter.)

Ha az egyházfegyelem felújítására gondolunk — hogy a jelzett két feltétlen követelménynek megfelelhessünk — vissza kell térnünk amaz egyetlen örök forráshoz: a Krisztushoz, a Krisztus tanításaihoz, a Krisztus parancsolataihoz. És ekkor, a minden idők szellemével s minden népek mindennemű viszonyaival megegyező *jézusi egyházfegyelem* állana csupán:

a) *magános kérés és intésből, Máté 18. 15;*

b) *nyilvános feddésből, Máté 18. 16;*

c) *gyülekezeti dorgálásból, Máté 18. 17; és végre*

d) *kizárásból, Máté 18. 17, de ez sem visszavonhatatlanul, Máté 18. 22. és 14.*

A bűnbánatot (poenitentia) és ennek fokozatait (flentes, audientes, genuflectentes, consistentes) a bűntőlést, az úrvacsorától való eltiltást, a pénzbüntetést (ezen két utóbbi fenyték alkalmazásával — bár a püspökladányi példa ajánlja — még most nem tudok megbarátkozni) az egyh. temetés megtagadását stb., mint olyanokat, a melyek sem Jézus parancsolataiból ki nem magyarázhatók, sem a kor szellemével össze nem illők sem az elszokás miatt könnyen nem érvényesíthetők; s mint a melyek — részben — a múltban is annyi tévelygésnek (farizeismus, testsanyargatás, szerzetesség, bűnbocsánat stb.) szülőanyjai voltak: magam részéről nem venném fel az egyházi fenyték fokozatai közé.

Az a) b) c) és d) pont alatt meghatározott fenytékek alá esnének:

a) *fokon*: azon szülék, gazdák, kereskedők és iparosok, a kik gyermekeiket, eselédjeiket, inasikat az iskolától, a konfirmációtól, és az Isten házatól rábeszéléssel és erőszakkal visszatartják; vagy az illető gyermekek, eselédék és inasok, ha önszántukból maradnak el az iskolától, a konfirmációtól és az Isten házatól; a templom kerülők és a vasárnap megrontói; a tisztátalan beszédűek és az Isten káromlók; az iszákosok és erkölcstelen életűek; azon házaspárok, kik az egyházi áldást elmellőzik, vagy pedig gyermekeiket nem kereszteltetik meg és a visszas házások; általában azok, a kik életökkel közbotrányt okoznak:

b) *fokon*: Ugyanazok a kérés és intés el nem fogadása és a visszaesés esetében;

c) *fokon*: Ugyanazok a feddés megvetése és a visszaesés esetében;

d) *fokon*: az egyház ezen rendje ellen bujtogatók és az egyháztól elszakadni akaró, vagy az egyháztól való elszakadásra csábító „rothadt tagok,” végül a hazát megtagadók.

A fegyelmi esetek közé nem venném fel azt, a mi az állami törvények szerint is büntetendő (becsület-sértés, rágalmas, hamis eskü, templomi botránkoztatás,

tolvajlás, rablás, gyilkosság stb.) egyért azért, mert nem tartanám helyesnek a világi hatóságok jogkörébe való beavatkozást; másért azért, mert egy bűnre egy büntetést — úgy elrettentő például, mint megjobbító eszközül — elégnék tartok. Különb is az egyházi fenyték fő-célja nem a büntetés, hanem a bűn megújtatása. A lelkészekre, tanárookra, tanítóokra és gondnokokra az egyházi törvények szigorúbb szabályai — természetesen — érintetlenül hagyatnának, vagyis azok fegyelmi eseteiben továbbra is az egyházmegyei és a fokozatos bíróságok ítéletei képeznék a megtorlást.

Az a) b) c) d) fokon előirt fegyelmi esetekben az egyházi fenytéket gyakorolná:

a) fokon: a lelkész,

b) fokon: a lelkész és két presbyter,

c) fokon: a presbyterium és

d) fokon: a presbyterium indokolt felterjesztésére, előzetes vizsgálat után az egyházmegyei bíróság, melynek ítélete az illető presbyterium, gyülekezet és az egyházmegyei gyűlés előtt is kihirdetendő volna. Az egyház kebelére visszafogadás tisztán a presbyterium szép tiszte lenne s ezen ténykedéséről presbyterium az egyházmegyei bíróságot s így az egyházmegyei közgyűlést, valamint a gyülekezetet értesíteni tartoznék.

Hogy az egyházi fegyelem gyakorlását a lelkészek és a gyülekezet, illetőleg a presbyterium és legutolsó esetben — a gyülekezetek által választott — egyházmegyei tanácsbírák hatáskörébe tartozónak véleményezem. Erre vonatkozó álláspontomat a szentírásban, az első keresztyén gyülekezetek és a kálvini egyház gyakorlatában, úgyszintén a jelenlegi egyházi törvények rendelkezésében találtam meg. Az hogy a püspökök — az idők folyamán — a kötés és oldás jogát is magoknak követelték s a fegyelem kezelését a község elveszítette: az csupán visszaélés volt; az, hogy „a szabadság szerető germán nép“ a 8-ik században az u. n. „küldöttégi törvényszékek tartását“ lépteti életbe (Warga K. E. T.): az csupán csak az említett visszaélés némi orvoslása lett volna; az pedig, a mit Wächter ajánl, hogy t. i. az egyházfegyelmet „ne a lelkész és ne is a helyi presbyterium, hanem kivétel nélkül mindig a legfelső egyházi hatóság alkalmazza,“ eltekintve igazolt álláspontomtól, egyszerűen: kivihetetlen. De ha kivihető volna is, akkor sem fosztanám meg a lelkészeket egy gazdag meztől, a hol nekik olyan szép tér nyílik az igazi lelki gondozásra, prudentiájok tökéletesítésére, hatásuk és tekintélyük fokozására és emelésére. Fegyelmi jogát azonban a lelkész, második fokon: mindig „a presbyterium végzésénél fogva gyakorolja;“ első fokon az egyes presbypereknek okadatolt bejelentésére.

Fejtegetéseim II-ik szakaszában utaltam arra, hogy az egyházi fegyelem felujtása: a világi intelligens elem és a lelkipásztorok „erős meggyőződésétől“ és „odaadó munkásságától“ függ. (Az ev. reform. theologiai akadémiáknak kiváló feladata lenne majd, ilyen meggyőződésre nevelni és ilyen munkásságra kitanítani hallgatóikat.) Most már hozzáteszem, hogy az egyházi fenyték sikerének alapfeltétele: a példaadás! Nemes példával járjon elől az intelligens osztály. „Integer vitae scelerisque purus“ legyen a lelkész. Különb hozzá se fogjunk a dologhoz. Mert majdnem bizonyos, hogy ha az egyházi fegyelem gyakorlásánál népünk arra a tapasztalatra jut, miszerint ez a fenyték csak a „népnek“ szól, az „Úrakra“ nem tartozik: magával az egyházi fegyelemmel kergettük híveinket a szektáriusok, a felekezet nélküliek és a sociálisták karjai közé. Puritan Pálok és Kálvi-

nusok személyválogatás nélkül alkalmazták az egyházi fegyelmet — ebben állott ez intézmény sikerének titka hajdan: ebben fog állani — jövőben is!

Ezek után, ha a „szükséges,“ a „kivihető,“ a „megfelelő formába önthető“ egyházi fegyelmet csakugyan felujtítani véleményezné Értekezletünk és rendelné Egyházmegyénk, tisztelettel indítványozom, hogy: a lelkészek, presbyteriumok és az egyházmegyei bíróság részére készítendő felhívások, szabályzatok, útmutatások stb. megszerkesztésére egy — világiakból és lelkészekből álló — bizottság küldessék ki, melynek munkálatai a legközelebbi egyházmegyei gyűlésen lennének elbírandók.

Kún-Madaras, 1898 március hava.

Köevendi Dénes,
ev. reform. lelkipásztor.

Megjegyzések

a magyarországi ev. ref. papi árvák kolozsvári szeretetházának szabályai- és rendtartására.

Minden igaz magyar protestáns egyén szívét jóleső öröm tölti el, ha látja, hogy a humanizmus terén a mi egyházunk is újabb és újabb alkotásokat létesít, mert tagadhatatlan, hogy ily alkotásokra égető szükségünk van. A haladó korszellemmel emelkedő kívánalmakat a szegény sorsban élő protestáns belhivatalnok főleg a nevelés és tanítás terén teljesíteni képtelen; legtöbb papi család nyomorult anyagi helyzetének az az oka, hogy gyermekei neveltetése és taníttatására áldozza utolsó fillérét is.

A korszellemre azért hivatkoztam, mert a protestáns lelkész és tanító gyermeke ma már nem végezheti oly könnyen iskoláit, mint a múltban. Minden megváltozott körülmény, ha vannak is főiskoláink mellett jótékony alapítványaink, de a fokozott kívánalmakkal szemben ez alapok jövedelme nem biztosít annyi előnyt, mint a mennyit csak pár évtizeddel ezelőtt is biztosított.

Örömmel, lelkesedéssel hallottuk, kik egyházi alapokból fentartott iskoláink iránt érdeklődünk és ez alapok segítségével végeztük iskoláinkat, hogy Kolozsváron a magyarországi ev. ref. papi árvák számára Szeretetház létesül és ma, mikor annak szervezete, rendtartása a nyilvánosság előtt megjelent, őszinte és egyenes nyíltsággal kimondani merem, reménységemben szerfelett csatkoztam, mert a tervezet nemesak a kritikát hívja ki erősen, de ha a dolog mélyére tekintünk, azonnal szembeszökő, hogy az intézménynek nincs meg a reális alapja s létesítésében igazságtalan előnyszerzés nyilvánul azok részéről, kik az „egyetemes“ jelzöt a maguk érdekében akarják kihasználni, a magyarországi ev. ref. papi árvák szeretetházának ügyéből egy kolozsvári lelkési állás felfizetését akarják kiescomptálni. Hogy mennyire nem magyarországi de tisztán erdély-egyházkerületi akar lenni ez a szeretetház, az a szervezet csaknem minden §-ából kitűnik. Hogy az olvasó — a ki az egész szervezetet, rendtartási szabályt, a konventhez betérjlesztett indokolást és költségvetést nem ismeri — némileg tájékozódjék, kifogásaimat, illetőleg megjegyzéseimet a szervezet §-ainak sorrendjében adom elő.

A szervezet 3. §-ában nincs semmi jelentősége azon külön kitüntetett célnak, hogy a növendékek papi pályára készíttetnek elő, mert ha a növendékek hajlamára figyelemmel lesznek, éppen úgy lehetett volna bármely más pályára való nevelést is felvenni.

A 4. §. az intézet fentartási alapjait sorolja elő. Bizony szomorúan kell bevallani, hogy ezek az alapok vagy a képzeletben, vagy a levegőben vannak, de még nem kézzelfogható biztos alapok, mert egy intézet, főleg árvanevelőintézet csak akkor állhat fenn, ha fiztos, realis alapon nyugszik.

Már maga az első képzeleti alapon nyugvó költségvetés 10,971 forint szükséglettel szemben 9325 forint fedezetet, tehát 1646 frt hiányt tüntet fel.

Kézzelfogható és letett alap azon 1500 frt, melynek 75 frt kamatja utolsó helyen a fedezet 6-dik száma alatt van felvéve. Biztosnak látszik a 2-dik tétel alatt, az erdélyi egyházkerület özvegy-árvai alapjából fedezetül felvett 1000 frt, mely tételnél csak annyit jegyzünk meg, hogy ha ez az árva-alap amaz országos hírvé vált nagy pénzügyi manipuláció valamelyik értékpapírjában, mondjuk a csomagszállítási részvénytársaság, vagy ehhez hasonló értékű papirokban van lefektetve, úgy ez a tétel sem nagyon realis. Szeretnők, ha az 1000 frt felvételét engedélyező özvegy-árvai segély-alap kezelő és intéző testületének határozatára egyenes hivatkozás történék.

A fedezet 1. tétele a legnagyobb és legtekintélyesebb tétel: 4000 frt, melyet évi 2 frtjával 2000 ev. ref. lelkész fizetne be, ha erre a Konvent elkötelezné a lelkészeket.

Két forint kétségtelenül annak, a kinek van, nem nagy összeg, de annak a lelkésznek, a ki az egyetemes gyámpénztárba, sok helyen még az egyházmegyei gyámpénztárba is tekintélyes összeget fizet, olyan teher, melyet még a humanizmus jelszava mellett sem fizet szívesen, főleg ha két-három gyermek neveltetésének gondja nyomja vállait. Ami az indoklás azon célzatát illeti, hogy az, az államsegélyből vonassék be, egyenesen igazságtalan, mert az államsegély a szegény lelkészeké, így az ő részökről vonatnék be az egész járulék s a gazdag egyházak jó jövedelmü lelkészei e célzat szerint mitsem fizetnének. Bármilyen csabítóan és mézédeseen szól az indoklás, ez a megterhelhetése a lelkészeknek igazságtalan, méltánytalan, A 3., 4., 5. tételek alatt felvett összesen 4250 frt fedezetet kitenné az országos és egyházmegyei gyámintézetek nevelési segélye. Igazságos, méltányos, hogy a nevelendő árvák az árvanevelési segélyt oda fizessék, a hol neveltetnek így rendeli ezt az orsz. tanítói nyugdíjtörvény is. Egy aggodalmat azonban itt sem hallgathatok el és ez az, hogy ha egy-egy papi árvára 80—100 frt nevelési segély jut a gyámintézeti pénztárakból, úgy nem fogják azokat Kolozsvárra vinni, hanem Páton, Patakon, Debrecenben fogják taníttatni s megeshetik, hogy az erdélyi egyházkerület fogja csaknem az összes helyeket betölteni.

A 4. §. e) pontja alatt említett „az illetékes hatóságok által még e célra rendelendő más jövedelmek“ oly tág és bizonytalan kifejezés, mely alatt csak azt érthetjük, hogy talán ezzel is az államsegély egy részére tekint a szervezetet készítő bizottság, ha nem így volna, úgy ezt a más jövedelmeket a kálvinista szegénység ezer szükségei között nagyon nehéz lesz megtalálni.

Az intézetbe felveendő árvák számaránya egyházkerületenként így van meghatározva: erdélyi egyházkerület 20. tiszántúli 12. tiszáninneni 6. a két dunai 6—6 árvát küldhet a szeretetházba. Ez a meghatározás igazságtalan még akkor is, hogy ha az árvaháznak adott telek értékét és az erdélyi gyámintézet 1000 frt járulékát mérlegeljük is. Minden egyházkerületre nézve a

lélekszám és papi állások számának kombinálása adhatta meg csak az igazságos kulesot, azzal a kiigazítással, hogy a telek érték és 1000 frt arányában küldhet többet az erdélyi egyházkerület s az én hozzávetőleges számításom szerint így Erdélyre 12—14 árva küldésének joga esett volna, nem pedig 20.

A sorsjáték az egyetemes ev. ref. egyház összegének égése alatt indult, a sorsjegyek legnagyobb része a Királyhágón innen kelt el, e mellett még azt is tekintetbe kell venni, hogy ez a szeretetházi alap fedezi egyik kolozsvári lelkésznek felfizetését, a mit bizonynyal nem helyesel az erdélyi egyházkerület sem, mert arra a 600 frtos tiszteletdíj kiadására nincs éppen semmi szükség s ez az eljárás nem méltó a kolozsvári egyházhoz.

A 6. §. a szeretetház felett való főfelügyelet és felügyeletről gondoskodik. E §. tényleges kormányzás összes jogát az erdélyi egyházkerület igazgatótanácsának kezébe teszi le, mert a mi az egyetemes gyámintézet és Konvent főfelügyeleti jogát illeti, az már csak formalitás és nem lényeg, főleg ha majd később kiténtjük, hogy minden fontosabb ügyben, az utolsó forum az erdélyi egyházkerület bírósága. Nem szállalnánk fel az erdélyi egyházkerület omnipotentiája ellen, ha oda át volna kifejezett egyházjogi élet és igazságosság, de ott a közel mult tapasztalatai szerint a sic volo, sic jubeo elve uralkodik, nemesak a legfontosabb anyagi kérdésekben, de az egyházkormányzat terén is; és ha már Erdélynek a domesticában búsán adózunk, e téren, a humanizmus terén ne legyen kedvünk kizárólagosj ogot engedni s a mely arányban hozzájárulunk az intézet fentartásához, olyan arányú jogot követelünk a kormányzatban is, mely véleményünk szerint nem az omnipotentia, de a méltányosság elve szerint állapítandó meg.

A 8. §. az intézeti minden hónapban megtartandó gyűlés felől intézkedik. E §-ban két sajátos körülmény ragadja meg figyelmünket. Egyik az, hogy ha megjelenik a püspök, akkor ő elnököl; a másik pedig az, hogy az elnöklésre jogosított igazgató (a 600 frtos tiszteletdíjas lelkész) ha nincs jelen, a gyűlést megbízottja által vezetteti. Hogy ki lehet ez a megbízott, arról a szabály hallgat s ez a legjobban mutatja, hogy a tiszteletes úr nem köteles még ezt a teendőt sem feltétlenül elvégezni. Ez elősorolt tények csak annak a bizonyítékai, hogy oda át egy egyszerű és a természetes észjog szabályai szerint alakítandó szervezetet sem tudnak a hatalmi érdek mellőzésével egybeállítani. Bárki legyen az a püspök, annak ezen, hogy úgymondjuk, nevelőtestületi gyűlésen elnökölni nincs joga, az ilyen gyűlésekre őt meg sem kell hívni. Milyen érdekes lesz, ha majd e gyűlés egy határozata felelkezés alá kerül az igazgatótanácshoz és ott is a püspök úr elnökölvén, őh be gyönyörű igazság kerül majd napfényre!

A havi gyűléseken rendszerint az intézet beléletére vonatkozó kérdéseket tárgyalják, ezért pedig az intézet igazgatója a felelős; hogy egyeztethető össze ez az ő felelősségével, mikor minden felelősség nélkül, a püspök omnipotentiája mellett hozatnak határozatokat.

Az egész művelt világon, hol a jogérzék csak csiráját hajtogatja is, minden ilyen intézmény a maga igazgatója elnöklele alatt tartja a belkormányzatra vonatkozó gyűléseit. Az állam által létesített tan. árvaházakban is az igazgató elnököl az ilyen gyűléseken, pedig az állami felügyeletet gyakorló tanfelügyelő is elnökölhethet, de ez a tanfelügyelő felügyeleti és bírálati jogával nem egyeztethető össze.

A 9. §-ban elősoroltatnak a szeretetház hivatali személyzetének tagjai.

a) az igazgató, a ki rendszerint az a lelkész, a ki azon parochia lelkésze, mely a szeretetház telkén épült.

b) árva-anya, c) árva-anya, d) női választmány, e) segéd árva-anya, f) segéd árva-anya. g) orvos, tehát csaknem annyi hivatali személy, mint a mennyi például a 160 árvára berendezett debreceni tanítói árvaházat adminisztrálja. Kétségtelen sok a jóból, de be kellett venni a kolozsvári lelkészt, teljesen indokolatlanul, hogy az ezen lelkészi állomástól elvont és más célra fordított fizetést a szeretetház költségvetése pótolja. A ki egy árvanevelő-intézet szervezetét ismeri, annak feltűnik ez a nagy apparatus és az, hogy ez összeállításában bizonyos célzatosság dominál.

A józan okosság követeli, hogy az legyen az intézet felelős vezetője, igazgatója, a ki együtt él a növendékekkel, a ki őket neveli, tanítja, nem pedig egy az intézeten kívül lakó lelkész, hitoktatói és sok másféle teendővel elfoglalt egyén, a ki fegyelmi szempontból az intézet hatósága alatt, mert a §. utolsó bekezdése szerint „*fegyelmileg az egyházi törvényeknek van alá vetve.*”

Hogy mennyire sine-cura ez az igazgatói állás és mennyire lazán van még az a látszólagos kisteendő is elsorolva, álljon itt, a mint következik: Az igazgató az intézet szellemi és anyagi ügyeinek vezetője (mindent az árva-anya készít). Kötelességeit közvetlen és közvetve gyakorolja. Gondoskodik arról, hogy az árva-anya az intézet számadását pontosan elkészítse. Kötelessége az intézeti gyűlés összehívása. Az árva-atyától a számadást beveszi, felülvizsgálja, jegyzőkönyvre veteti, lezárja, a következő költségvetést megállapítja (Ez csak elősorolás de ezt mind az árva-anya készíti). Az intézeti számlák és nyugták akkor fizethetők ki, ha az igazgató, vagy az ő felelősségére helyettese aláírja s az intézet pecsétjével ellátja. Ő neveli és tanítja az intézeti bennlakó növendékeket vallásosan a hivatali személyzet segítségével. Megvizsgálja az intézetet naponként, ha fontosabb ok nem akadályozza. Szemlét tarthat bármikor; lefektetésnél, felkelésnél saját belátása szerint jelen lehet. Ime, tehát ez az a nagy munka, a melyet tetszés szerint bizhat másra, a nélkül, hogy felelőssége meg volna állapítva.

Méltóságos állás, összekötve a semmittevésével, azaz mégis lesz egy komoly teendője: minden hóban megírja a nyugtáját, felveszi a szegény árva gyermekek nevelésére szánt pénzből az 50 forintot, ezt bizonyosan nem bizza másra.

Amint fentebb elősoroltatott: nincs a kötelességek egyike sem úgy bevezetve, hogy „köteles” ezt és ezt tenni; ő tehet valamit, de csak úgy, ha akar; tétetheti mással; a legfontosabb dolgot, még a pénz utalványozást is másra bízhatja. Szeretnék szót váltani azzal, ki az igazgató teendőit megállapította, mert ebből világosan kitűnik, hogy ez az állás csak azért creáltatott, hogy e címen ki lehessen egészíteni 600 frttal az egyik lelkész fizetését, hiszen az árva-anya csaknem összes teendői az igazi igazgatói teendők, az állam azokat a tan. árvaházakban az igazgató teendői közé sorolja.

Tisztázandó és felvilágosítandó a 9. és 10. §. első bekezdése. A 9. §. szerint az igazgató a szeretetház telkén épült parochia lelkésze, a 10. §. szerint pedig nem feltétlen szükséges az igazgató papi képesítése, esetleg más magasabb fokú képesítéssel is lehet valaki igazgató. Ime, itt egy pont, a melyet a „magasabb fokú

képesítés” magyarázatával tetszés szerint lehet csürni és csavarni.

A 11. §. az árva-anya állását körvonalozza, kinek legalább tanítói oklevéllel kell bírnia. Választja a kormányzó testület az igazgató ajánlata alapján; a választást jóváhagyja az igazgató tanács. Fegyelmi tekintetben a kormányzó testület és másod fokban az egyházkerületi fegyelmi bíróság alatt áll.

Ime, ebből is kitűnik, hogy a konvent joga csak formalitás; szerintünk az ev. ref. öt egyházkerület tisztviselője az árva-anya, tehát utolsó fegyelmi fórumul mi a konventet jelölnek meg.

Az árva-anya a rendtartásban részére előírt teendők szerint az intézet valóságos igazgatója, teendője alig egy-két lényegtelen pont kivételével a debreceni orsz. tanítói árvaház szervezetében az igazgató teendői közé van sorolva.

Az árva-anya — úgymond a rendtartási szabály — vezeti az intézet összes ügyeit, neki az összes intézet kötelemkébe tartozók engedelmeskedni tartoznak. Ő ügyel fel mindenre, ő irányítja az intézet egész beléletét és nevelési rendszerét. Ő ad véleményt az egyes növendékek pályaválasztására. Vezeti az intézeti törzskönyvet. Vezet egy csoportot, értesíti minden évben a növendékek szülőjét és törvényes gyámját. A jóváhagyott költségvetés pontos keresztül vitelére ő ügyel fel.

Az intézet pénzügyeit ő vezeti, ő készíti a számadásokat, a költségvetést, vezeti az intézeti leltárt, ellenőrzi a személyzet működését, végez minden irodai teendőt.

A kire ilyen és ennyi dolgot biznak, csak az lehet az intézet igazgatója, nem pedig az, a ki nem lakik és nem él együtt a növendékekkel.

A 12. §. az árva-anya állását semmi különös képesítéshez nem köti. Különböztet nem is árva-anya, de háztartás vezetői teendők kizárólagosan azok, melyeket reá ruház a rendtartási szabály. Már ezt nem a kormányzó testület, de a püspök, mint az igazgató tanács elnöke, nevezi ki életfogytig. Ugy látszik, meg is van már a jelölt, ezért kellett a kormányzó testület választási jogát mellőzni. Ez állás természete megkívánja, hogy határozottan körvonaloztassék: ki lehet árva-anya? Szerény véleményünk szerint csak idősebb hajadon vagy gyermektelen özvegy és pedig azért hangsúlyozzuk a gyermektelen szót, hogy az az árva-anya szeretetének egész melegével gondozza a reá bízottakat, mit nem tehet és nem is tesz meg a kívánt módon, ha neki is gyermeke vagy gyermekei vannak.

Itt említem fel azon ellenmondást is, mely a rendtartás 23. és a szervezeti szabály 13. §-a között mutatkozik. A rendtartás szerint az árva-anya vásárolja be az élelmi szereket, a szervezet 13. §-ában pedig a női választmány teendői közé sorolja „*az élelmiszer bevásárlások eszközzését*”, a mi illetékességi összekötésre fog vezetni.

A 13. §. a női választmányt az intézet hivatali személyzetének tekinti. Nincs ennek semmi elfogadható értelme, mert ez a választmány soha sem lehet hivatali személyzet. Felügyelő testület az, melynek teendőit szorosan és részletesen kell körvonalozni, nehogy esetleges túlkapas, illetéktelen beavatkozás által az intézet hivatalnoki személyzetének működése megbéníttassék. Érdekes, hogy a szervezet nem tesz említést sehol, hogy ki vagy kik jelölik ki a választmány tagjait. A következő §-ok a segéd árva-anya, árva-anya, orvos teendőit sorolják elő. Majd meg van állapítva az élelmezés és ruházat.

Itt kell megjegyezni az élelmezésre nézve, hogy az élelmi szereket jól vezetett árvaházakban soha sem krajcáros bevásárlással, de árlejtés útján szerzik be.

Az orvosi teendőkre vonatkozó intézkedés helyes. Azon esetben, ha külön épített beteg-pavillonja nincs az intézetnek, a fertőző betegségben levők az intézeti épületből haladéktalanul eltávolítandók és kórházban ápolandók.

A ruházat megállapítása helyes.

Az élelmezésre nézve a nevelő személyzetet mindenütt meg szokták azzal különböztetni, hogy ők egy tál étellel többet kapnak, mint a növendékek.

A szervezet 23. §-a szerint a gondoskodás ideje igen humanusan állapított meg; azt azonban módosítanám, hogy a leányok férjhezmenetelekig vagy míg magukat önálló kereseti pályára képezik, maradhatnak bent, — azzal, hogy az életévet, melynek betöltéséig bent maradhatnak, a 20-ik életévben állapítanom meg. Ekkorra már minden leány a szükséges tanulmányt befejezheti, magát önálló kereseti pályára kiképezheti és ilyen intézetnél tekintettel kell lenni arra is, hogy mások is élvezhessék a Szeretetház jótéteményeit.

Megjegyzéseim megtételében igyekeztem a tárgyi-lagos kritika határain belül maradni. Nem tagadhatom azonban el, hogy a kolozsvári lelkész 600 frtos tiszteletdíjának megállapítása, ha esupán csak e tényre gondolok is, a legnagyobb bizalmatlanságot kelti fel bennem az egész intézmény jövője iránt.

Azon okból, mivel a kerületekhez küldetett le a szervezeti és rendtartási szabályzat, melegen ajánlom, hogy csak úgy menjen bele a királyhágóninenni négy kerület ez intézmény közös fentartásába, ha tett áldozatának arányában a kormányzatban magának arányos jogot és beleszólást biztosíthat, ha az öt egyházkerület közös hivatalnokának nyilváníttatnak a Szeretetház összes hivatalnokai és azok egyenesen a konvent és az ez által választott igazgató választmány, nem pedig az erdélyi püspök és igazgató tanácsa felügyelete alá helyeztetnek. A kolozsvári lelkész igazgatói tiszteletdíja az állással együtt a szervezetből töröltesse, e helyett az árva-anya, mint felelős igazgató vezesse az egész intézetet, fizetése emeltessék, s ha a Szeretetház érdeke úgy kívánná, lehet képesítését is emelni, bár egy ilyen intézményt nem a képesítés, de az alkalmazottak érző szíve, rendszeretete és az ügy iránt való lelkesültsége tehet virágzóvá.

A női választmány, mely nem hivatali testület, átalakítandó volna férfi és női tagokból alakítandó felügyelő bizottsággá s ügykörük szabályozására ügyrend készítenő.

Végül és ez a legfőbb, mivel a tervezett Szeretetháznak biztos alapja még nincs megvetve, addig ne menjenek bele az egyházkerületek, míg a jövedelmek határozottan stipulálva nem lesznek.

Nagyon meggondolandó: vajjon a tervbe vett hozzájárulás és az árvatartási díjak felhasználásával nem lehetne-e ezt az ügyet minden kerületnek magának rendezni és főiskolai, nőnevelő-intézeteiben neveltetni a papi árvákat.

Ha azonban az egyházkerületek a Szeretetház létesítése és fentartása ügyét közös célnak tekintik, úgy az igazságos és arányos számot a felvételnél a lélekszám és hozandó áldozat arányában biztosítsák maguknak.

Nagyon indokolt és jogos azt is kívánni, hogy a fentartásra hozandó hozzájárulási összegek szabályos

és meg nem támadható határozatok és ugyan ilyen alapító levelekkel biztosíttassanak.

E véleményem és megjegyzéseim megtételében egyházam iránt érzett szeretetem és benső érdeklődésem vezetett, azt hiszem, annak tekinteti azt az olvasó is és kérem is, hogy így tekintse és bírálja az elmondottakat.

Debrecen, 1898. ápr. hó.

Kozma László,
orsz. tan. árvaházi igazgató.

KÖZÉLETÜNK.

A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A bihari ev. ref. egyházmegye ápr. hó 15-én tartotta tavaszi közgyűlését Szabó Károly esperes és Ritoók Zsigmond, egyh. m. gondnok elnökle alatt N.-Váradon a vármegyeháza tanácstermében.

A gyűlésen a lelkészek csaknem teljes számmal, ezenkívül a világiak is szép számmal vettek részt.

A gyűlést esperes buzgó imával megnyitván, felolvastatott esperes időszaki jelentése, melyből fájdalommal hallgattuk azon aggasztó jelentést, hogy az országsszerte terjedő szociálistikus izgatás egyházmegyénk területén is folytatta haza- és vallásromboló átkos munkáját s fájdalom! nem eredménytelenül, a mennyiben egyházmegyénk különösen Békéssel szomszédos részeiben, mint Zsáka, Furta, Darvas, de legfőképpen Csökmő egyházakban annak hatása a vallás-erköcsi élet terén tapasztalható lett. Csökmőn magában ugyanis nem kevesebb, mint 111 család 178 lélekkel lett felekezetenkülvé! A többi egyházakban is feltűnő számmal! Hogy ezeket nem a kebleikből kialudt vallásosság, hanem tisztán az anyagi érdek vitte e lépésre, majd meg fogjuk látni alább a csökmői ügy tárgyalásánál.

Más tekintetben az esperesi jelentés semmi feltűnőbbet nem jelez; az egyházi élet, — mely áldozatkészségben is nyilvánul — a jó rend és békesség, a többi nem veszélyeztetett egyházakban a nehéz viszonyok közt és dacára is virágzik és terjed.

Tanügyi tekintetben azonban szinte komoly aggodalomra ad okot az általános tanítóhiány; 3—4 egyházunk áll tanító nélkül s dacára a 400 frtra kiegészített javadalomnak, többszöri pályázati felhívás eredménytelen marad, s ezenkívül még 11 tanítói állás volna tanügyi tekintetből rendszeresítendő. De hogy állítsuk föl, ha a meglevőkre sem kapunk eleget? Bizonyára ennek sem a 400 frt az oka, — mert hisz az állam is annyit ad — hanem a mi egyházi adózási rendszerünk és viszonyaink, a mely szerint ez a 400 frt nem igen keesgetti a pályázókat, tudván, hogy annak nagyrésze rosta-aljból, penészes kukoricából s csak esendőri karhatalommal behajtható készpénzből áll!!

Egyébiránt az egyházmegye összes egyházai az általuk fentartott iskolák tanítói részére az ötödéves korpótlékokat az államtól kérik. Öt év múlva, a midőn a segélyösszeg maga a korpótlék útján is felül lesz a 60 frton, az állami beavatkozás a tanítválasztásoknál kivétel nélkül minden egyházban érvényesül! Kérdés: nem jobb lenne-e az egész terhet néki adni át?

Esperes jelentése után a különböző bizottsági jelentéseket hallgattuk meg, nevezetesen: a számvevőszéknek az összes számadásokat helyeslő jelentését, — F.-Vásárhely kivételével, amint illik. Majd folytatólagosan a k.-n.-révi missió jelentését, valamint a n.-várad leány-internátus igazgató bizottsága félévi jelentését, melynél

-- hisszük — biztatóbb és vigasztalóbb lesz majd az egész évi jelentés. Végül az országos árva-gyámintézet és országos közalap egyházmegyei bizottsági jelentését. Ezenkívül Eszenyi Sándor községi iskolai nyugalmazott tanító, az egyházmegye derék könyvtárnoka, ezen állásáról lemond, mit mindnyájan sajnálattal vettünk tudomásul. Az ügyész pedig jelenti, hogy a Hegedüs Ferenc k.-jenői lelkész számadás-ügyével nem tud mit csinálni, míg ellenben a néh. Jámbor Mihály volt m.-keresztési orvos hagyatéka ügyében a hagyaték állagát biztosította. Emezt helyeslő tudomással, amazt pedig azon felhívással adta vissza az egyházmegye, hogy a jövő gyűlésre gondoljon ki valami okosat.

Ezután következtek a folyó ügyek. Legelsőben is a csökmői ügy került tárgyalás alá. A csökmői egyháztanács és lelkész jelentik, hogy a községben az elmúlt évi szűk természetviszonyok következtében a lefolyt télen nagy volt a szükség, — másfelől az egyház részint a közelebbi nagymérvű építkezései, részint 5 iskolájának a törvény és a kor színvonalán fentartása végett nagymérvű rendes és rendkívüli adóteherrel volt kénytelen terhelni híveit. — a teljesen vagyontalan egyháztag egyházi adója 8 frt, a vagyonnal biróé 25 frttól 45 frtig! — melyeket azok eddigelé dicséretes buzgalommal hordoztak is. Azonban ezen körülményt a szomszédos békésmegyei szociálisták felhasználva, izgatóik útján odavitték a népet, hogy a súlyosabb teherrel sújtott vagyontalanok s alacsonyabb értelmi fokon álló elégedetlenek sorából szervezték a szociálista-egyletet. Ezek aztán — szám szerint 111 család 178 lélekkel — az egyház kötelékéből kiléptek s egyelőre felekezetenküliekké lettek!

Az egyháztanács ily körülmények közt kénytelenítve érezte magát az adózási kulcsot megváltoztatni olyformán, hogy a vagyonosabb egyháztagok adótételeit érintetlenül hagyva, a teljesen vagyontalanok egyházi adóját úgyszólván eltörülte, a mennyiben csupán a hozzátartozandóság kifejezésére évi 40 kr. egyházi és iskolai adóval róvja meg; egyben kimondja, hogy iskoláit községivé változtatja.

Az egyházmegyei közgyűlés úgy az adókulcs megváltoztatását, mint az iskolák községivé tételét — a kényszerítő szükség parancsoló hatalma folytán — helybenhagyja. Tétetett még indítvány ezen bajnak nemcsak anyagi, hanem szellemi, illetve lelki orvoslása után — mint teljesen céltalan és hatástalan (?) mellőztetett, úgy okoskodván némelyek, hogy vagy megvan azon elámitott és félrevezetett hívekben a visszatérési szándék, vagy nincs. Ha megvan: úgy bizonyára visszatérnek; ha nincs: akkor meg Pál apostol is hiába predikálna nekik. A következők majd megmutatja, hogy lehet-e az ilyen sebeket pusztán anyagi gyógyszerrel orvosolni!

A többi felemlítésre méltó folyó ügyek a következők voltak: Szokolai József, p.-újlaki 50 éves agg lelkész — mivel semmiféle gyámsegélyt igénylő örököse ninesen — az egyházmegyei lelkész-gyámpénztár terhére évi 300 frt nyugdíj mellett nyugdíjaztatott. Egyben az egyházmegyei nyugdíjintézet megalkotása végett a kezdeményező lépések megtétettek.

Az egyházkerületi értekezlet adóügyi javaslatai bizonyos módosítások mellett pártolólággal terjesztetnek föl. A mezőtelki egyháznak szőlője eladása megengedtetett. A posalakai és kügy-pusztai tanítói javadalmak államszegély útján 400 frtra kiegészítése tudomásul vétetett. A pelbárthidai egyház iskolája államosítása — bizonyos feltételek alatt engedélyeztetett.

Végül a tárgysorozat kimerítése után esperes állott föl s szépen megokolt beszédében indítványt terjesztett elő arra nézve, hogy a „Debreceni Protestáns Lap“, mint nemcsak érdekeink szószólója, de a lelkészi önképzés egyik hathatós eszköze, az egyházmegye minden egyháza által a lelkészi hivatal részére rendeltessék meg, illetve annak előfizetési díja az egyházak évi költségvetésébe felvétsék. A helyeslésekkel kísért indítvány egyhangúlag lett elfogadva s így lehetővé tétetett, hogy a „Debreceni Protestáns Lap“-ot még a legesekélyebb javadalmazású lelkészeink is olvashassák.

A délutáni gyűlésen bírósági, illetve közigazgatási ügyek tárgyalattak, a darvasi és furtai ügyekben.

A darvasi presbyterválasztás felebbezett ügye rövid úton elintéztetett, megsemmisítettén a választás.

A furtai ügy azonban — mely a közigazgatási és fegyelmi ügyek egymásba bonyolult keveréke — hosszú időt vett igénybe, szerepelve benne a panaszosok részéről fiskális is, ki jobb ügyszökhöz méltó buzgalommal igyekezett a maga sűrű „izével“ vegyített beszédeivel a lelkészt bemeríteni, úgy hogy a tárgyalás gyertyavilág mellett a késő esteli órákba benyúlt s eredménye részben a lelkész rehabilitálása lett.

Körösszólgyi.

A nagybányai egyházmegye gyűlése.

Egyházmegyei gyűlésünket megelőző napon, ápr. 20-án, lelkészi értekezlet volt összehívva, hogy az egyházi adózás reformjára vonatkozó véleményét nyilvánítsa és az egyházi fegyelem gyakorlásáról adjon javaslatot. Az elnök mindkét munkálatot előzetesen kiadta egy 3 tagú bizottságnak előkészítésre. Az egyházi adózásnak az egyházkerületi értekezlet bizottság által készített tervezetere, hogy annál alaposabban mondhasson véleményt, — a bár nem tökéletes, de megközelítő adatok alapján — kimutatta a küldöttség, hogy egyházmegyénknek a tervezett adózási berendezés mellett a mostani, tehát államszegély nélküli színvonalon fentartására évenként 15 ezer forint kellene; ha már most az állami tervezet szerint a lelkészi fizetés 800 frtra emelését vesszük, még 5000 frt lenne szükséges és így 20 ezer forint állami dotációt igényelne. Ha pedig ez arányt az egész magyar ev. ref. egyházunkra alkalmazzuk, igen nagy összegű segélyre szorítunk. Mélyebb boncolgatásába e tárgynak azért nem ereszkedett az értekezlet, mert az egyházkerületi bizottság még ezután fogja a beszerzendő adatok alapján a gyakorlati alkalmazásra vonatkozó munkálatát elkészíteni, a mikor mindenki meg fog győződhetni arról, mennyi a szükségelt állami segély összege. Kimondta azonban az értekezlet azon véleményét, hogy az egyházi adózás rendezését mulhatatlanul szükségesnek tartja; a hívek adózási terhének könnyítését életkérdésnek tekinti; a személy és vagyoni alapon készített egyházi adózási rendszert elvben helyesli és elfogadja.

Az egyházi fegyelem gyakorlására javaslatba hozza, hogy az bibliai alapon, a szeretet tapintatos és szelid fegyvere gyanánt használtassék; nem a büntetéstől való félelem, hanem a megbánás által elkezdett megjavítás legyen a fegyelem célja. Első sorban a tévelygőt a presbyterium egy alkalmas tagja, második sorban kéthárom tag, sikeretlenség esetén az egész presbyterium előtt alkalmaztassék az intés, dorgálás és jóútrátítás, de a fegyelem gyakorlása a kirekesztésig soha sem mehet, mert sem az első ker. egyházban nem volt reá példa, sem a mai korban üdvös hatása nem lenne.

Kimondta értekezletünk, hogy az egyházkerületi

értekezlettel örömet és készséggel lép szervi összeköttetésbe, 24 éves múltjában eddig is az összetartás szükségességét és hasznát hangoztatta és munkálta.

Április 21-én reggeli 9 órakor esperes úr emelkedett hazafias és alkalomszerű imával és beszéddel nyitotta meg a közgyűlést, mely ima szépsége és hatása a jegyzőkönyvbe iktatás indítványát idézte fel és egyhangúlag el is rendeltetett. A lelkészi kar szép számban, — mert 30 volt jelen — de az egyházak képviselői csak 10—12 egyházból jelentek meg, leginkább a közvetlen érdekeltek közül. Mindenekelőtt az esperesi jelentés olvastatott fel, melyből arról értesültünk, hogy az erkölcsi vallásos élet általában megnyugtató; egy-két egyházban vannak ugyan templomkerülők, de ennek oka nem annyira a vallási közöny, mint az egyházak beléletében évek óta dúló egyenetlenségben rejlik. Anyaegyház van egyházmegyénkben 42, leányegyház 5, fiók és szórvány 87. Rendes lelkész 41, segéd 2. Lélekszám 23,295. Született múlt évben 1050, meghalt 934. Áttért 16, kitért 17. Új házasok száma 169, csak 1 esetben mellőztetett az egyházi áldás kérése. Konfirmáltatott 495. Templom van 46. Iskola, 6 államivá letten kívül, 47. Tanító van 34, hat iskolában a lelkész, egyben segédlelkész tanít, hat iskola tanító hiányában szünetelt. Tanköteles 3082, iskolába járt 2648, nem járt 434, minek oka a tanítóhiány. Más vallású tanuló jár iskoláinkba 283. Iskoláink közül 11 kitünő, 17 jó, 12 elégséges, 1 nem elegendő. Az állami iskolák egyrészében a vallás és énektanítás eredménytelen.

A vagyoni kimutatás szerint lelkészek használatában van 643 kat. hold föld, tanítóknál 295, egyházaknál 706, összesen 2364 kat. hold és tetemes legelői jog. Magtár van 31 egyházban 2234 köböl étellel és 9093 frt 32 kr. tőkepénzzel. Kamatozó tőkepénz követeléssel együtt 126,533 frt 09 kr., tartozás mint teher 21,671 frt 63 kr.

A gondnoki számadások eredménye szerint volt bevétel 33,133 frt 32 kr., kiadás 25,667 frt 51 kr. Építkezések értéke 5504 frt 12 kr. Adakozások 6598 frt 35 kr. Ezen utolsó tételnél kiemelendő, hogy az erdői fiók-egyháznak a nemesszivű Hegyi Mihályné úrnő 200 frtot, gr. Károlyi Tiborné 50 frtot adományozott. Egyházaink közül, mint minden évben, úgy most is Nagy-Bánya magaslik ki egyházas célra gyűjtött 969 frt 22 kr. összeggel. Elismerésre méltó, hogy több kisebb egyházaink évenként közmunkavállalattal is igyekeznek az egyházi szükségleteket fedezni.

A közgyűlési tárgysorozatban 45 számban, ilyenkor rendszeren felmerülő közügyek szerepeltek. Az egyöntetű egyházi liturgia előkészítése s majdan zsinati tárggyá tétele végett az egyházkerület megkerestetik. Az egyházlátogatás ideje ezután tavaszutó hónapban fog végeztetni. A „Debr. Prot. Lap” — minthogy a múlt őszi egyházker. gyűlés 348. sz. határozatában egy bizottságnak adatott ki véleményezésre a végből, hogy miként lehetne hivatalos lappá tenni, addig is, míg ez eldőlt — egyházaink, lelkészeink és világi tehetősebb egyéneink pártfogásába melegen ajánlatott.

A közigazgatási és fegyelmi bírósági ügyek sorozatában 13 volt, melyből 8 a mikolai egyházból jött; ezen szomorú jelek is azt mutatják: ki mint vet, úgy arat.

A hosszas gyűlésezés 22-én délben végződött.

Minden kommentár nélkül tüntetem fel egyházmegyénk erkölcsi, vallásos és anyagi helyzetét; vannak bemutatott adatai között örömdetes és biztató jelenségek, de bizony merülnek fel elszomorító tünetek is. Vajha jövőre kedvezőbb viszonyokról győződhetnénk meg!

r. l.

A lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvény javaslat képviselőházi tárgyalása.

(Vége.)

Április 21.: **Rakovszky** István szerint a javaslat az állami omnipotenciának akar exoziturákat csinálni az egyházakban. Támadja a „mélyen tisztelt zsidóságot”, mely nem teljesíti hazafias kötelességeit; egy rabbi kidobott egy sírkövet a zsidó temetőből csak azért, mert magyar felírás volt rajta. „A mélyen tisztelt zsidóság” szervezeten s felekezetekre van szakadva. Gróf **Csáky** Albin az ő felekezetenélküliség-pártolásával rosszabb, mint II. József, ki a felekezetenélkülieket megvesszőztette. **Tisza** olyan, mint **Martell** Károly, ki a katolikus egyház hátán emelkedett magasra, fia, kis **Pipin** már rangemelésre vágyott (célzás a Tisza-család több tagjának újonnan nyert grófi méltóságára), de azért a közszeretetet soha sem tudta megnyerni. E javaslat törvénynyé váltá esetén a revízió eszméje még jobban fog hódítani.

Pulssky Ágost: Szavazatának rövid indoklásául szólal föl. Ő is azt hiszi, hogy az eddigi magas színvonalon álló vita nem lesz meddő. Nem minden idő alkalmas nagy egyházpolitika csinálására. Most csak szükséglet élegítünk ki a javaslat elfogadásával. A szekularizáció sürgetése csak a szenvedélyek felizgatására alkalmas, de semmivel sem vinné előre az égető igények kielégítését. A néppárti szónokokkal polemizálva, a felekezetenkívüliség fejtegetésével bizonyítja, hogy a néppárt nem ismeri azokat a törvényeket, melyeknek revízióját sürgeti. A felekezeten kívül állás nem mozditja elő a vallástalanságot, sőt ez vet leginkább gátat a vallástalanság rákfenéjének.

Kálmán Károly: Ön az!

Pulssky Ágost: Beszéde további folyamán a nazarénusok vallásosságáról szól, kik bebizonyították vallásos érzelmeiket azzal is, hogy csak legutóbb mondták ki, hogy nazarénus szocialista nem lehet. Hosszasan polemizál **Molnár** Jánossal, ki pártvezérsége érdekében sok száz levelet küldözget az országba, férfiaknak, nőknek egyaránt és állammellenes lapoknak ad kauciókat, melyeket csak akkor kér vissza, mikor a kaució már veszélyben forog. (Derűltség.) **Molnár** mindig a magyar állam polgárának, nem pedig a magyar haza fiának nevezi magát.

Kálmán Károly: Mit beszél ez?

Elnök: Csendet kérek!

Pulssky Ágost: **Molnár** meggyanusította a közigazgatási bíróságot, a mikor azt mondotta, hogy jöhet idő, a mikor a bíróság a kormány szolgálatába fog állani!

Kálmán Károly: Ön folyton sérteget!

Elnök: Rendreutasítja **Kálmán** Károlyt.

Pulssky Ágost. A javaslat szövege szerint nem ad semmiféle hatalmat a kormánynak, csak felhatalmazza a segélyadásra. Ugy találja, hogy **Apponyi** határozati javaslata nem tér el a törvényjavaslat elveitől.

Buzáth Ferenc: A lutheránusoknak más a véleményük.

Pulssky Ágost: Ezután a szászokkal foglalkozik. Meltzllel szemben kijelenti, hogy Szászország nem volt és nincs Magyarországn. Az királyföld, magyar királyföld. (Zajos helyeslés minden oldalon.) A szász urak, úgy látszik, nagyvárosi hóborban szenvednek. Külön szász felekezet nincs; ők németajku magyar ág. evangélikusok, a kik történelmi engedéllyel külön püspökségben szerveztettek. A szászok helytelenül használják a „Sieben-

bürgische Landeskirche“ elnevezést, mert Erdélyben vannak más egyházak is. A szászoknak nem áll jól, hogy elleneznek oly javaslatot, melynek előnyeik már korábban is megkapták. Elismeri a szász nép megbízhatóságát, a kulturájuk becsességét, de a vezetők nem fogják fel mindig a helyes érdeket és szakadást idéznek elő. Ezeknek le kell mondaniok nagyzási hóbortjukról, mert aznap, a mikor az állam leveszi gondoskodó kezét a szászokról, elvesztették ott a talajt. A benyújtott határozati javaslatok közül egyik sem elégíti ki őt, ellenben a törvényjavaslat igen. A miniszter figyelmébe ajánlja azonban a felekezetek adóztatási viszonyainak rendezését. — A javaslatot elfogadja, úgy a mint van, mert a javaslat megfelel a jogegyenlőség elvének és a felekezetek érdekeinek. A javaslat az állami konszolidációnak egyik eszköze is. Ezért helyesnek vallja és elfogadja.

Április 22.: Páder Rezső néppártinak nem kell a javaslat, de kell a kath. autonomia; menydörög a liberális katolikusok ellen, kik züllésbe viszik az országot, de a kikkel itt nem akar bő theologiai képzettsége felhasználásával hareba bocsátkozni.

Marjay Péter hivatkozik a protestánsok hazafias érdemeire, kijelenti, hogy az 1848: 20. t.-cikk még most sincs végrehajtva; adomával illusztrálja, hogy mily különféle adónemek vannak a reformált egyházban. Sajnos, követte *Polónyit* a kálmánista, lutheránus, katolikus adomák terére is, a mire semmi szükség nem volt s nem is szívesen halljuk egy magyar reformált pap szájából, ki mindig a felekezeti békességet és egymás megbecsülését szokta hirdetni. Marjay végül *Kiss Albert* és *Győry Elek* álláspontjához csatlakozott.

Lakatos Miklós általánosságban és részleteiben is visszautasítja a javaslatot, megköszönte *Zichy* Jánosnak, hogy védelmére kelt a prot. autonomiának, a miért a néppárt hatalmasan megéljenzte. (Vajjon mit mond a tornai ev. ref. egyházmegye, ujonnan választott gondnokának e nem várt sikeréhez? Szerk.)

Kálmán Károly beszédéről még a „Magyar Allam” sem tud jobbat mondani, mint hogy „ezúttal nem obstrukciós beszédet mondott.” Természetesen visszautasítja a javaslatot, valamint **Trauschenfels** Emil szász képviselő is, ki *Pulszkyt* cáfolgatta.

Az **április 23-iki** ülésben végre befejeződött az általános vita s elmondták a záróbeszédet, melyek előtt **Busáth** Ferenc néppárti dühösködött a liberális kormány és a zsidóság ellen.

Tuba János előadói beszédében *Apponyival* polemizál s azt bizonyítja, hogy az ő és *Tisza Kálmán* felfogása közt nincs különbség; egyúttal hangsúlyozza, hogy ő előadói beszédében nem állította, hogy e javaslat rekompenzáció a protestáns egyházaknak; ajánlja az összes határozati javaslatok elvetését.

Apponyi Albert gróf saját határozati javaslatának kél védelmére s egyúttal a *Győry* Elek által indítványozott kiegészítést elfogadja. (T. i. *Győry* azt indítványozta, hogy a kormány bizonyos esetekben csak azután eszközölhesse közvetlenül a kiosztást, ha ebbeli határozatát a közigazgatási bíróság is jóváhagyta.) Felszólaló szerint tévesen magyarázza az 1848: 20. t.-cikk 3. §-át, a ki azt hiszi, hogy abban benne van a szekularizáció, különben örül, hogy ennek eszméjét minden oldalról visszaütötték. Őt a csekélyebb képesítésű lelkészek ellen nem vezette animozitás, de a javaslat intézkedései indolencia ápolói lesznek. Meg van arról győződve, hogy az egyházi adózás jelenlegi állapota tarthatlan s hiába állítják, hogy az általa ajánlott alap

kivihetetlen. Már e javaslat szempontjából is össze kell írni a lelkészi jövedelmeket. E javaslat lelkész és hívek közt érdekellentétet szít. A felekezetnélküliség terjedése veszély az egész társadalomra. A kormánynak nem szabad megengedni, hogy az egyházi hatóságok kikerülésével közvetlenül az egyes lelkészekkel egyezkedhessék. Ez csak akkor volna megengedhető, ha a kormányt minden tetteben a magyar állami érdek, az igazságosság és részrehajlatlanság jellemeznék; de most a közélet minden ága meg van hamisítva. A vita még jobban meggyőzte határozati javaslatának helyességéről s ajánlja annak elfogadását.

Wlassics miniszter mindenekelőtt *Molnár* Jánost cáfolta; a kormány akarja a kath. kongrua rendezését, de a többi felekezeteket nem akarta addig várakoztatni; visszautasítja *Molnár* beszédének azt a részét, mely az államot saját területén az egyházakkal szemben főhatalomnak nem ismeri el; Ő Felsége legfőbb felügyeleti jogát felelős miniszteriuna útján gyakorolja. *Apponyi* beszédére megjegyzi, hogy az 1848: 20. t.-cikk 3. §-ában szerinte sincs benne a szekularizáció; ő csak azt mondta, hogy a történelem tanulsága szerint az ily intézkedések logikus következménye. *Apponyi* határozati javaslata a kérdést elodázná, tehát nem fogadja el. Az állam nem protegálja a felekezetnélküliséget, csak a lelkiismereti szabadságot. A csekélyebb képesítésű papok elutasítása nagy elkeseredést szülne. A tárgyalás alatt levő törvényjavaslatról a nemzeti eszme nagy megerősödését várja s kéri annak elfogadását.

Ezzel az általános vita véget ért s a Ház többsége a törvényjavaslatot, a határozati javaslatok elvetésével, megszavazta.

A részletes vitánál az első szónok *Polónyi* Géza volt, ki azt állította, hogy most egy 48-iki élő törvényt szavaztak le a függetlenségi és 48-as párt segélyével. Az 1848. 20. t.-cikk 3. §-ban nincs benne a szekularizáció *Kossuth* is kimondotta. *Helytelennek tartja, hogy a kormány milliokra menő katolikus alapok fölött rendelkezhessek, ami a kath. autonomiának illeti, az adassék át a kath. autonomiának.* (Vagyis az ultramontán klérusnak; így fűnek egy követ *Polónyi* és *Molnár* János. Szerk.) A mostani állapot helyett azonban inkább a szekularizációt óhajtja, mert az türethetetlen lesz, hogy ha az autonomiának nem fogja kiadni a kormány a katolikus vagyont, akkor az ősrégi katolikus vagyont a kormány minden ellenkezés és minden budgetjog nélkül kezelje s e címen inkább belenyúljon a katolikusok ügyeibe, mint más felekezetekébe. A szakaszt nem fogadja el.

Thaly Kálmán röviden kifejti, miért nem járult szavazatával *Polónyi* javaslatához. Nem híve a szekularizációnak s ezt különösen most semmi szín alatt nem tartaná helyesnek. Közösügyes kormánynak nem is szavazná meg soha a szekularizációt.

Visszautasítja *Polónyinak* azt a vádját, mintha a függetlenségi és 48-as párt az 1848. XX. t.-c. végrehajtását meglagadta volna. Az első szakaszt elfogadja, mert pártjának nincs kifogása ellene.

Az ápril 25-iki gyűlésen a néppárt részéről *Pader*, *Mócsy*, *Várossy* és *Busáth* beszéltek, ütvén a zsidót, *Firezák* püspököt és a kormányt; *Mócsy* a lelkészek-től legalább annyi kvalifikációt követel, mint a tanítóktól, *Pader* is nyújt be határozati javaslatot, *Sághy* a kisebb kvalifikációju lelkészek segélyezésének mellőzését indítványozza. *Barta* Ödön, az elnöklő *Láng* Lajossal heves vitába ereszkedik amiatt, van-e neki joga beszélni; aztán az autonom jogok sérelmét hang-

sulyozza; indítványozza a kevésbé kvalifikált lelkészek segélyezésének elejtését, a teljes minősítésük létminimumának 2000 koronában való megállapítását s azt, hogy új lelkészségek szervezése tisztán az egyházak autonóm joga legyen.

A ház *Wlassics* miniszter felszólalása után az összes határozati javaslatokat mellőzte.

Az ápril 26-iki ülésen a 3-7. §§-t vitatták meg.

Kiss Albert a 3. §-nál statisztikai adatokkal igazolja, mennyivel több egyházi adót fizetnek a református hívek, mint más egyházak tagjai; hivatkozik a szabolesi szociálistusra, melynek egyik szülője a túlságos adóteher volt; mi lesz az ottani ref. egyházközsegekkel, ha a tagok elhagyják egyházunkat? módosítást nyújtott be, mely szerint azok a lelkészek is részesüljenek jövedelmi kiegészítésben, kiknek bejelentése a törvény hatályba lépte óta eltelt egy év alatt azért nem történt meg, mert egyházi hatóságuk a szükséges adatokat nem mutathatta be.

Barta Ödön azt mondja, e § alapján a miniszter tettszése szerint fogadja el, vagy nem a lelkészi jövedelem kimutatását. E rendelkezés az egyházi adózás autonómikus jogával áll szoros kapcsolatban, melynek érdekében módosítást ajánl.

Wlassics miniszter sem *Kiss* Albert, sem *Barta* módosításait, sem *Meskónak*, *Pádernek* és *Várossy-nak* a minősítésre vonatkozó indítványait nem tartja elfogadhatóknak.

Thaly Kálmán a jövedelem-kiegészítésben való részesüléshez a magyar állampolgárságon kívül a magyar nyelv szóval és írásban birását tűzné ki, mihez *Makfalvay* Géza is csatlakozik, valamint *Madarász* József az 1840. 6. törvényeikk alapján.

Wlassics nem tartja oportúnusnak *Thaly* módosítását, mert az 1840. 6. törvényeiket még nem sikerült végrehajtanunk; több helyen tudnak magyarul és még sem tanítanak. Ha a népoktatási törvény oly revíziójával lépne a ház elé, mely a kormányt e tekintetben hathatósabb befolyással ruházná föl, megint az autonómiába avatkozással vádolnák.

A 7-ik szakasznál, mely arról szól, hogy mely lelkész veszítse állását, *Bethlen* András gróf és *Meskó* László újra kifejezik aggodalmaikat; az államellenes vétségek fogalma oly ingatag, hogy a kormány önkényének tág tért nyit. *Meskó* módosítást nyújt be a vétségek esetről-esetre való megállapítása érdekében.

Madarász Imre szerint senki sem kívánhatja a magyar református papságtól, hogy a jármot önként nyakába vegye és egyáltalán tagadja, hogy a magyar állam érdekében volna a református papság függetlenségének megdöntése. Miért szenvedjenek a református papok más felekezeti papok hazaellenes büneért? Hozzájárul *Meskó* módosításához, de a maga részéről azt az új módosítást ajánlja, hogy a 7-ik szakasz 6. pontja törölnö.

Wlassics miniszter szigorúan ragaszkodik a szakasz eredeti szövegéhez s a többség így szavazta meg az összes §§-t a módosítások mellőzésével.

Ápril 27-én: Kiss Albert kéri, hogy a 8. és 9. §§-ok együttesen tárgyalassanak, mert indokolásuk együttes; a ház hozzájárul. Aztán sérelmesnek tartja, hogy az egyházi fegyelmi hatóság ítéletét a miniszterium bírálja felül. Módosítása szerint e rendelkezés törölnö; a miniszter legyen köteles a vádiratot a felekezeti hatósággal közölni.

Lakatos Miklós szerint e javaslat mézes madzag a még független gondolkozásu protestáns lelkészek

megnyérésére. A protestáns fegyelmi bíróságokat sohasem vezette pártpolitika. Legjobb lesz, ha a miniszter nevezi ki azokat is.

Apponyi Albert gróf a miniszter felülbírálatát a súlyos erkölcsi vétségek alapján hozott fegyelmi ítéleteknél nem engedné meg, csak az államellenes vétség vádjá alapján hozottaknál.

Tissa Kálmán változatlanul fogadja el a javaslatot, mert nem találja benne az autonómia sérelmét.

Polónyi és *Sághy* sem fogadják el a §-t.

Wlassics *Kiss* Albert azt a módosítását elfogadja, hogy a vádirat a felekezeti hatósággal közöltessék, a többit nem, mert a 9. §-ban nincs autonómia-sértés. — A ház így határozott.

Apponyi a 9. §. után új szakasz betoldását indítványozza, mely szerint a miniszteri megvonás csak a közigazgatási bíróság jóváhagyása után birjon érvénynyel. *Polónyi* ezt azzal egészíti ki, hogy ha panasz nem adnak be, a miniszter döntése maradjon hatályban.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: *Apponyi* módosításának mellőzését kéri, mert nem tehető fel a kormányról az, hogy olyan esetekben vonná meg a segélyezést, amelyeket kifogásolni lehetne s kizártnak tartja azt az eshetőséget, hogy a miniszter határozatát a közigazgatási bíróság nem hagyná helyben.

A ház többsége az új szakasz felvételét leszavazta.

A 10-szakasznál *Madarász* Imre módosítást nyújt be, hogy a lelkészi jövedelem kiegészítése ne kilenc, hanem 3 év alatt történjék, s már az első évben, tehát 1899-ben kapják meg a 600, illetve 300 fnt segélyt.

Tissa Kálmán: Óhajtott volna ő is, hogy a jövedelem kiegészítése gyorsabban vitessék keresztül, de ezt a kormány az ország pénzügyi helyzete miatt nem teheti.

— A kormány jóakarátában nincs oka kételkedni s nincs abban a könnyű helyzetben, mint azok, akik a lelkészek és tanítók fizetésének emelését sürgetik, de az adót nem fizetik. A közoktatásügyi miniszter különben is kijelentette beszédében, hogy az a kilenc év a maximális idő a rendezésre. E két okból elfogadja a szakaszt.

Apr. 28-iki ülés: Wlassics Gyula kultuszminiszter a 10. szakasznál mondottakra teszi meg észrevételeit. Már többször kijelentette, hogy senkisésem örülne jobban, mint a kormány, ha az az anyagi viszonyok minnél előbb megengednék a lelkészi jövedelem kiegészítését. (Sajnos, hogy éppen a szegény lelkészek és különösen a szegény protestáns lelkészek azok, kikkel szemben a magyar állam anyagi viszonyai olyan sanyaruságosak. Ez fáj nekik, de más részt hazafias örömmel konstatáljuk, hogy nem minden tekintetben va ez így! Szerk.) *Madarász* Imre módosítványa a jelen viszonyok közt nem fogadható el, (Helyeslés jobbfelöl.)

A Ház, a szakaszt változatlanul elfogadta.

A 11. szakasznál *Madarász* Imre: Több kisebb módosítványt nyújtja a szakaszhoz. A szakasz első pontja a földbirtok haszonbérjövödelmét a haszonbéri szerződés alapján kívánja meghatározni. Tekintettel arra a körülményre, hogy a szerződés évenként változhat, jobb volna a haszonbéri szerződés helyébe a kataszteri tiszta jövedelmet tenni. A 4-ik szakaszt úgy kívánja módosítani, hogy a terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékét a felekezeti hatóságok a közigazgatási hatóságokkal együtt határozzák meg.

Jagics József a 6-ik pont 2-ik bekezdése „a jövőben“ szavait törölni kívánja.

Wlassics Gyula kultuszminiszter: Nem véli megvalósíthatónak *Madarász* módosítványát, mert a kataszteri tiszta jövedelem a hiteles adatok szerint, a tényleges

jövedelemnek gyakran csak felét teszi ki. (Elég baj, hogy egy 20 millió forint költséggel végrehajtott munkát ennyire megbízható. De hát a III. oszt. kereseti adó, vagy a tőkekamat-adó bevallása megbízhatóbb-e? Szerk.) Ebből aztán önként következik, hogy csak a haszonbéri szerződés vehető alapul. A másik módosítványa is az ugyan, de a miniszter mégis nyílt kérdésnek hagyja, hogy akarja-e a Ház az illető szó törlését vagy sem.

A Ház többsége Madarász módosítványát elveti és Jagies módosítványát elfogadja.

A 14-ik szakasznál, *Thaly* Kálmán ismétli kérését, hogy csak olyan papok részesüljenek segélyben, a kik magyarul tudnak és hogy a lelkészek hivatalba lépésük előtt a magyar állam iránt hűséget fogadjanak. Módosítványt nem nyújt be, mert belátja hasztalanságát.

A ház a szakaszt változatlanul elfogadja.

A 17-ik szakasznál *Győry* Elek szerint a 9. és 17. szakaszok között következtelenség mutatkozik. A szakasz 3-ik bekezdéséhez módosítványt nyújt be, mely szerint a miniszter a segélyt indokoltan megvonhatja, a lelkész azonban az ellen a közigazási bírósághoz fordulhasson.

Wlassics Gyula kultuszminiszter: E szakaszban az utalványozási módok vannak meghatározva. Ha az illető összeget átadják az egyházi hatóságoknak, természetesen, hogy az átadáshoz föltételeket kötnék. Így például ki kellett kötni, hogy pontosan szolgáltsák ki az illető lelkésznek a segélyt és a segélyösszeget semmi más, akár üdvös, vagy akár nem üdvös, egyházi célra ne fordítsák. Erre szükség volt, mert hasonló esetek gyakran elő fordultak. A közigazgatási bírósághoz ily pusztán adminisztratív (? Hiszen a közigazgatási bírósághoz éppen *közigazgatási* ügyek tartoznak, ha vitássá válnak Szerk.) ügy egyáltalában nem tartozik. Kéri *Győry* javaslatának mellőzését.

Győry Elek: Szavait magyarázza.

Wlassics Gyula kultuszminiszter röviden válaszol *Győry*nek.

A többi szakaszt a Ház változatlanul elfogadta.

Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter: A 21. §. és a mostani 22. §. közé egy új szakasz felvételét indítványozza. Nem feltétlenül szükséges ugyan, mert a törvény területi hatályáról szól, de mivel akkor rendeleti úton kellene azt Fiume területére kiterjeszteni, tehát e szokásos területi hatályossági szakaszt ajánlja elfogadásra: „Jelen törvény hatálya kiterjed az egész állam területére, Horvát-Szlavonországok kivételével.”

A Ház a szakaszt, mint 22-iket, valamint a 23-ikat is elfogadja.

Az *április 30-iki ülésen* a képviselőház a lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló javaslatot harmadik olvasásban is elfogadta s alkotmányos hozzájárulás végett a főrendiháznak átküldötte.

Közleményünk kiegészítésül közöljük kivonatosan a főrendiház *közjogi, törvénykezést és pénzügyi bizottságának* *Samassa* József egri érsek elnöklete alatt f. május hó 3-ik napján tartott együttes gyűlési tárgyalását. Előadó *Laszkary* Gyula volt. *Gróf Zichy Nándor* és báró *Prónay Dezső* még általánosságban sem fogadták el a törvényjavaslatot, mert az az egyházak autonómiájába ütközik. Báró *Prónay* még azért sem fogadja el a javaslatot, mert az 1848. XX. törvénycikk elveivel össze nem egyeztethető s a javaslat nem terjed ki az összes

vallásfelekezetekre. A bizottság többsége a javaslatot általánosságban elfogadta. A részletes tárgyalás során többen szólaltak fel. Ezek között *Daruváry* Alajos, *Lechner* Ágost, *Samassa* József, *Gáll* József és báró *Prónay* Dezső. Az utóbbi azt ajánlotta, hogy a stóla kártérítése tárgyában törvényt kellene alkotni. *Wlassics* Gyula miniszter többször felszólalt s a módosításokkal szemben az eredeti szöveg fentartását kérte. Hosszabb vita után a javaslatot részleteiben is változatlanul fogadták el.

B. B.

A magyar református lelkész szociális helyzete.

— Adatok *Erőss* Lajos cikkéhez 1771-ből. —

Hogy nemcsak a belmissió-ellenes. Lőhe terjeszkedett ki a lelkipásztor és lelkész né ruházatára, hanem a magyar református lelkészek és lelkésznek is gondos figyelemben részesültek e tekintetben, mutatja a magyar Lőhe — *Lovassi* Péter Esperest uramnak a következő parancsolatja, mely a mező-keresztesi ref. egyház legrégibb anyakönyvében vagyon feljegyezve a következőképpen:

(Haec sunt statuta Partialis Synodi V. Tractus Bihariensis disorta Apatini, Anno infra scripto.) Tiszteletes *Lovasy* Péter Esperest uram Parancsolatja, az excessusokról, melyek cursusba jöttek.

Apátiban tett Congregatiókor 1771. determináltattak.

1. Tiszteletes uraimék, úgy az iskola mesterek is, belső statusokhoz illendő öltözetekbe járjanak, mind az Ecclesiában, mind ecclesiájokon kívül, kivált Váradon, holott sok renbéli emberek concurrálnak, hogy a rendetlen öltözetért, mint nem régeben is, némely atyafiak miatt gyalázatot ne szenvedgyünk.

2. Se a Predikátorok, se a Mesterek, *Secularis statushoz* illendő és tőle viselni szokott *Köpönyegeken* és *Lajblikban* (a mint hívják) ne járjanak.

A nyakokba cifra tarka selyem keszkenőket, a mint most is szoktak, ne viseljenek.

3. A Predikátorok Pántoflit, magos sarku tsizmát, *Strimflis* Pantoflit és az úri aszonyoktól viselni szokott Kantusokat, annyival inkább a Mesternék ne viseljenek. Gel. in. máj. 83. 84. 94.

4. Se a Predikátorok, se a Mesterek, vagy szóval, vagy versekkel, vagy éneklésekkel, haszontalan és hamis butusztatásokat halott felett ne tegyenek. Elég ha a Textus dextre meg magyaráztatik és abstráaltatik a meg szomorodottak vigasztaltatásokra és mindeneknek a boldog halálra leendő készítettésökre. Gel. in. min. 13.

5. Nagy szorgalmatossággal Tiszteletes uraim az iskolákra vigyázzanak, a mesterek, ha heverők és tsak idő vesztők egy kis admonitio után én nekem hírt adgyanak.

NB. Ezen Cursus az iskola Mesterekkel is közöltessek. Die 12 Juli 1771.

Képzeltetjük, hogy nagyot nézett volna Lőhe — *Lovasi* uram, ha a múlt évben Szathmáron, a ref. értekezlet alkalmából rendezett bálon jelen lehetett volna, bizony ott a Predikátornék és kisaszonyaik, nem respektálták az ő Parancsolatját és „secularis statushoz” illő öltönyökben jelentek meg. sőt „*horrendum dictu*” talán még *strimflis* pantoflit is viseltek.

Mező-Keresztes, 1898. febr. 21.

Szigeti Elek,
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteinkből.** *Kisújszálláson*, egy szerény viszonyok közt élő kegyes, özvegy, gyermektelen nő a két lelkésznek Dorogi Lajos és Gulyás Lajosnak, 50—50 forintot hagyományozott. Szép és vigasztaló jele annak, hogy van még a jó és nemes szivekben a lelkészek iránt szeretetteljes kegyelet. — **A balmasújvárosi magyar ev. ref. egyház** — újonnan választott lelkésze Illyés Endre beigtatása alkalmából — saját pénztára terhére, f. é. máj. hó 8-án, a helyi vendéglő termében társas-ebédet rendez. — Egyike volt a legszebb lelkészválasztásoknak az, a melylyel a nagyszalontai egyházmegyei *Fekete-Tóti* kis egyházközsége követendő példát mutatott a nála nagyobb egyházaknak, midőn *Gál György* erdőhegyi s-lelkészt f. évi márc. hó végén egyhangú akaratnyilvánítással meghívta lelkészi állomására. Nevezett s-lelkész egyike azon józan lelkipásztori tehetségekkel megáldott férfiaknak, a kik teljesen méltók készütségek, minden tekintetben való rátermettségek által ilyen kitüntetésre. Adjon a gondviselés neki, míg tehetségei megfelelőbb positiót teremtenek számára, állandó buzgalmat, s lelkesedést önálló működése eme területén is.

— **Apró hírek.** *A nagybányai egyházmegye* ápr. 21—22. tartott gyűlése 19. jknyvi pontja alatt teljes bizalmát nyilvánította Lapunk szerkesztősege iránt s Lapunkat az egyházközségek, lelkészek, tanítók, valamint egyházi ügyeink hivatalos intézésével foglalkozó tehetősebb világi hitsorsosainknak pártoló figyelmébe ajánlotta. Fogadja úgy a nagybányai, mint a *bihari* egyházmegye, melynek lapunk járatása ügyében kelt s meleg érdeklődés-sugallta határozatáról fentebb (273. l.) emlékeztünk meg, szerkesztőségünk hálás köszönetét. — **Farkas Antal dr.**, egyházkerületünk érdemes világi főjegyzője, ki még a május 2. tanügyi bizottsági ülés tárgyalásain is a legelénkebben vett részt, állásától — mint őszinte sajnálkozással értesülünk — meg akar válni s lemondását főtiszt. püspök úrnál benyújtotta.

— **Az egyházkerületi tanügyi bizottság** f. hó 2. *Kiss Áron* püspök és *Degenfeld József* gr. egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt tartott ülésében tárgyalta le a tavaszi egyházkerületi közgyűlés alkalmából hozzá utalt ügyeket, melyeket a kerületi ülésről adandó értesítésünkben fogunk tüzetesebben ösmertetni. A tanácskozásokban a kerület képviselőiben Széll Kálmán, Bencsik István esperesek és Farkas Antal egyházkerületi világi főjegyző, a debreceni egyház részéről *Kiss Albert*, *Szinay Gyula*, *Mitrovics Gyula*; a debreceni főiskola részéről *Sass Béla*, *Dóczy Imre*, *Kovács Lajos* igazgatók, *Baczoni Lajos* dr. jogi dékán s *Öreg János* dr. bölcséleti tanár; a vidéki gymnasiumok részéről pedig *Borsos Benő* és *Dobay Sándor* igazgatók vettek részt. Örömmel emeljük ki a bizottság amaz egyértelmű megállapodását, hogy a néhai *Joo István* halálával megüresedett középiskolai felügyelői állást minden pályázat nélkül, mint legilletékesebb tanferfiúval, *Dóczy Imre* gymn. igazgatóval s a tiszántúli ref. középiskolai tanár-egyesület elnökével javasolja betölteni. Az ekként minden valószínűség szerint megüresedendő gymn. igazgatói állás szintén betöltendő lévén, a kerületi elnökség föl fogja szólítani a gymn. tanári kart ajánlatának mielőbbi megtételére. Az ülés idejének javarészét különben a debreceni főiskola egységes igazgató tanácsa szervezeti szabályzatának tárgyalása foglalta le, melyre vonatkozólag a debreceni egyház presbyteriuma ápr. 19. tartott ülésében

fejtette ki igényeit és aggodalmait. Amazok abban a követelésben összpontosultak, hogy a debreceni egyháztanács az új intézmény keretében az egyházkerülettel parallel állást, egyenlő számú képviselőt nyerjen, a tanári képviselő pedig — a törvény rendelkezései ellenére — le szállíttassék, emezek különösen az igazgató tanácsnak a főiskola anyagi ügyeibe való ingerentiája ellen irányultak, noha a tárgyalás folyamán nyert fölvilágosítások hatása alatt jobbadán eloszlottak. Az előbbi követelést, melyet az egyház különösen az 1822. febr. generalkonvent 2. jk számának 4. pontja alatt kelt határozatára alapított, a bizottság mint indokolatlant, elejtette, egyúttal azonban a debreceni egyháznak az eredetileg contemplált 5 helyett 8 helyet ad az igazgatótanácsban. A hosszas és beható vita után megállapított szabályzati tervet, jelen számhoz csatolt mellékletünkön egész terjedelmében bemutatjuk olvasóinknak.

— **A debreceni ev. ref. egyházmegyének** lapunk által már korábban jelzett egyházi értekezlete f. hó 5-én élénk érdeklődés mellett s igen szép sikerrel ment végbe Derecskén. Ott voltak egyházkerületünk köztisztviselőiben álló ősz püspöke *Kiss Áron* s az egyházi és társadalmi élet minden mozzanatát éber figyelemmel kísérő főgondnokunk *Degenfeld József* gróf; az egyházmegyének csaknem teljes lelkészi kara, számos világi férfiú, a debreceni theol. akad. tanárai, *Bartha B.* jogtanár, *Orbán József* dr. ügyvéd s a nagyszámú érdeklődő közönség. Sárádon, hol a vonat útjában áthaladt s aztán a derecskei állomáson, az illető községek egyházi és világi előjáróságai ünnepélyes fogadtatásban részesítették a kerület elnökeit s amott *Elek István* lelkész, emitt *Kovács Imre* főjegyző melegen üdvözölte őket. Az értekezletet megelőzőleg d. e. 10¹/₂ órákor istenitisztelet volt, mely alkalommal *Dávidházy János* esperes *Jelenések 3, 11.* alapján megragadóan fejtegette, hogy családi, egyházi, társadalmi életünket egyaránt evangélium szerint reformált keresztyénváltunk koronájának kell ékesítenie, a derecskei dalárda pedig szabatosan előadott énekeivel emelte a templomot zsufolásig megtöltött hívek buzgó áhitatát. A voltaképeni értekezlet 12 óra után vette kezdetét ismét *Dávidházy* esperesnek az értekezlet célját ösmertető megnyitó beszédével, a mely után *Szunyogh Szabolcs* értekezett „Közérkölcseink s a lelkipásztor hivatása“ c. alatt. Az igazán magas színvonalon álló értekezést, buzgó világi férfaink egyik legbuzgóbbikának művét nagy tetszéssel fogadta az értekezlet. *Bernáth István* indítványozza az elhangzott beszédek s a felolvasott értekezés kinyomatását. *Szűcs László* értekezleti jegyző konstatálja, hogy az alakulófélben levő értekezlet anyagi eszközökkel nem rendelkezik. A kérdés szerencsés megoldást talált dr. *Bartha Béla* azon indítványában, hogy a „Debreceni Protestáns Lap“ kész örömmel közli e nagyérdékű munkákat s teljesen ingyen annyi példányt boesát az értekezlet rendelkezésére, a mennyire szüksége van, s ezt köszönettel el is fogadták. Az idő előhaladt volta következtében *Nagy Lajos* konyári lelkész a jövő gyűlésen olvassa fel értekezését. — A közgyűlés befejezte előtt gróf *Degenfeld József* főgondnok a 2 órai vonattal elutazott. A püspök a lelkészi lakra vonult s ott fogadta a neki és elnöktársának szóló tisztelgéseket, u. m. az egyházmegyét, a derecskei ev. reform. és római katolikus egyházét, az egyházmegyei tanítói karét és Derecske városát. A 150 terítékű bankett a városháza nagy termében folyt le, a tósztok gazdag árja által fűszerezve. *Dávidházy* esperes a királyért, *Nadányi* gondnok *Kiss Áron* püspökért és gróf *Degenfeld* főgondnokért,

a püspök *Nadányi* gondnokért, *Biró* Antal lelkész az egyetemes magyar ref. egyház virágzásáért, *Szele* György *Dávidházy* és *Szunyogh* Szaboles ünnepi szónokokért, *Uray* tanító *Szunyogh* Szabolesért, *Biber* József a józan magyar földművelő népért, *Bélteky* Lajos *Fráter* Barnáért, *Balog* Ferenc az ev. ref. presbiteriumokért, különösen a derecskeiért, dr. *Bartha* Béla a keresztyén vallásfelekezetek testvériségeért s a testvér keresztyén egyházak jelenlevő képviselőiért, különösen pedig dr. *Karsch* Lollion derecskei róm. kath. plébánosért, *Halász* Lajos n.-váradai lapszerkesztő a debreceni főiskola jelenlevő tanáraiért üritették poharukat. Bankett után lelkészi értekezlet, este pedig táncvígalmom volt. Részletes tudósítást jövő számunkban adunk, de már most is ki kell fejeznünk köszönetünket a derecskei ev. ref. egyháznak, Derecske város előjáróságának és közönségének s a rendező bizottság fáradhatatlan elnökének, *Fráter* Barna főszolgabírónak, a minden várakozást felülmúló vendégszeretetéért.

— **Ev. ref. egyházi adózási statisztika.** Az ev. ref. egyetemes Konvent tudvalevőleg elhatározta, hogy összegyűjti a magyarországi ev. ref. egyház adózási viszonyaira vonatkozó statisztikai adatokat s e célból minden egyházközséghez „jelentő ívet” bocsátott ki, mely a következő adatok feltüntetésére irányul: 1. Egyházi tagok összes száma. 2. Egyházi adót fizetők összes száma. 3. Mennyi volt az egyházközségi tagok összes egyenes állami adója az 1897. évben? 4. Hányan voltak 1897-ben, akiknek egyenes állami adója 10 frtnál kevesebb volt? 5. A 10 frtnál kevesebb állami adófizetők összesen mennyi egyházi adó volt kivette 1897-ben? (papi és tanítói fizetésre és az egyház többi rendes szükségleteire együttesen számítva.) 6. Ebből egyénenként mennyi volt a legkisebb és a legnagyobb egyházi adó? 7. Mennyi volt 1897-ben az egyháznak évi rendes kiadása a belső hivatalnokok fizetésével együtt, a) egyházfentartásra, b) iskola fentartásra, c) a két címen összesen. 8. Ebből mennyi volt kiróva összesen az egyháztagokra egyházi adóképpen? (Készpénz, természetbeliek és szolgálmányok pénzértékre számítva.) 9. Milyen volt az egyházi adózás módja 1897-ben? Párber szerint, vagy az egyházi törvények 246. és 247. §§-ban megjelölt módon rovatott ki az egyházi adó? 10. A felekezeti iskolába járó gyermekek után mennyi tandíj rovatott ki 1897-ben (pénzértékben véve a természetbelieket is) a) egy gyermek után, b) két, vagy több gyermek után. Kelet. Lelkész, gondnok és két presbiter aláírása s az esperes hitelesítése és megfelelő pecsétek. — A jelentő ívnek vannak fontos hiányai, jelentékeny hézagai, mintegy ex abrupto készültnek látszik; de ha a benne foglalt kérdő pontokra alapos, lelkiismeretes feleletek érkeznek, az is sokkal közelebb visz az elérendő célhoz.

— **A magyar tanítók kaszinójának** kezdeményezésére a magyar tanügy munkásai mozgalmat indítottak s Péterfy Sándor, Halász Ferenc, Lakits Vendel stb. elnökele alatt bizottságot is alakítottak, hogy bold. Szathmáry György sírját méltó síremléssel jelöljék meg s másodsorban, nevére — ércnél is maradandóbb emlékül — tanító-árvák és özvegyek javára az „Eötvös-alap” orsz. tanító-egyesületnél alapítványt tegyenek. Ki volt és mit tett Szathmáry György — fölösleges hosszasan magyarázgatnunk. A ki az utóbbi három évtized kulturális mozgalmait figyelemmel kísérte, tudja, hogy Szathmáry György ügyis mint publicista és országgyűlési képviselő, ügyis mint a népoktatás ügyosztályának vezetője a vallás- és közoktatásügyi ministeriumban, munkás

életének minden pillanatát a hazai kultúra szolgálatának szentelte. Erős, hatalmas nemzeti kultúra kapcsaival egybefűzött egységes nemzeti állam; virágzó, általános, nemzetetősítő népoktatás; a műveltség és művelődés varázslatával a legélesebbeknek látszó ellentéteket is kiegyenlítő nemzeti közszellem: ez volt az az eszmeháromság, a melyet Szathmáry György, mint publicista, magának kitűzött s a melyet, mint törvénytörő és a népoktatás ügyének vezérférfia, megvalósítani törekedett és nagy részben meg is valósított. Agyának minden gondolata, szívének minden dobbanása, hazafias lelkének egész rajongása — mind a nemzeti kultúrát szolgálta, három évtizeden keresztül, testet-lelket őrölő szakadatlan-ságban. Ily önzetlen, ily nemes férfiúnak az emléket későbbi idők számára is megörökíteni: erkölcsi kötelesség. Erkölcsi kötelessége első sorban a hazai népoktatásügy munkásainak, másod sorban a nemzeti kultúra minden igaz barátjának. A kibocsátott felhívó szöveget a legmelegebben ajánljuk lapunk olvasóinak szives figyelmébe s kérjük, hogy adományait közvetlen Budapestre „Néptanítók Lapja szerkesztősége VI. Podmanický utca 37. szám” beküldeni sziveskedjenek.

— **„Szenzációs megtérés”** cím alatt írja a „M. Á.” az „Osservatore Romano” után, hogy *Buckey* L., New-York egyik episkopális egyházának rektora, az előkelő közönség hítszónoka „visszatért az egyedül üdvözítő egyházba” most kath. pap akar lenni. A „M. Á.” örövendve regisztrálja a „visszatérést” s azt mondja, hogy nagyobb szenzációt kelt Amerikában, mint nálunk *Szász* Károly és *Kiss* Áron „püspökök” áttérése keltene. Sőt a nevezett lap naiv hite szerint Magyarországon is sok előkelő protestáns férfiú van, kik lelkükben meg vannak győződve a katolika hitrendszer igazságáról, de „propter metum Judaeorum” „nem mernek a nyilvánosság elé lépni katolikus hitükkel” (Sic!). Mily derék, hogy a „M. Á.” így bele tud látni a vesébe! Legyen neki hite szerint.

— **Az ultramontánokat** ugyancsak megijesztette az a néhány hang, mely a szekularizációról a képviselőházban elhangzott; most azt hiszik, hogy „a kath. egyházi birtok megmentésének egyedüli módja, ha azok a katolikus közcélokra lekötöttnek (vagyis agyonterhelteknek), amint ezt a magas püspöki kar a kongrua-rendezéssel is tenni szándékozik.” Caveant consules!

— **A hátralékok beküldését és az előfizetések megújítását ismételten sürgetőleg kérjük.**

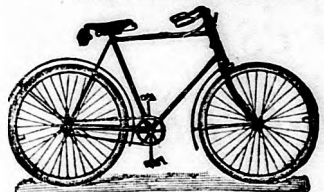
x **Legfelsőbb kitüntetés.** *Mauthner* Ödön világszerte ismert budapesti mag-nagykereskedőnek, kinek az orosz cár által történt magas kitüntetéséről csak múlt számunkban emlékeztünk meg, ő felsége a király a csász. és kir. udvari szállítói címet adományozta.

TARTALOM-JEGYZÉK: Gyűlés előtt. Dr. Bacsoni Lajos. — Az egyházi fegyelemről. Kövendi Dénes. — Megjegyzések a magyarországi ev. ref. papi árvák kolozsvári szeretetházának szabályai- és rendtartására. Kozma László. — Közéletünk: A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Körösvölgyi. — A nagybányai egyházmegye gyűlése. r. l. — A lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása. B. R. — A magyar református lelkész szociális helyzete. Szigeti Elek. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla** dr.

Dürkopp —



tul szárnyalhatatlanok

„Diana“

kerékpárjai

ssilárdság, csin és könnyű
járás tekintetében!

Az 1898. évi minták

sok kiváló új javítással díszeskedhetnek.

Képviseelő:

Deutsch Ede

Debreczenben,

Piacz-utca Dr. Tihanyi-ház.

Fióközet: Karczagon.

Bolthelyiség áthelyezés.

Van szerencsém a nagyérdemű közönséggel tudatni, hogy legrégibb és legnagyobb

női- és gyermek-kalap raktáramat

főpiaczon. Miklós-utca sarkán, Czégely-házba helyeztem át s ott oly dus raktárom van felhalmozva, hogy indítatva érzem magamat az összes

tavaszi és nyári új divatu

czikkeimet f. lette jutányos árban a n. é. közönség rendelkezésére bocsájtani.

Gyászkalapokat 6 óra alatt.

Tisztelettel

EMERICH ARNOLD

Főtér, Czégely-ház, a Miklós-utca sarkán.

FÉRFI SZABO ÜZLET.

Nagyválaszték

bel- és külföldi SZÖVETEK BEN.

MAUK JÓZSEF

Főtér, Stenczinger-ház, a „Bika“ szállodával szemben.

Ajánlja dusan felszerelt üzletét a legújabb angol és francia szabás szerinti öltönyök elkészítését, továbbá készít vasuti egyenruhát, papi reverendát, palástot, zsinati kabátot és főveget

szolid árak pontos kiszolgálás mellett.

Beocsíni,

Portlandt,

Román cement

és

kőbányai disztégla

gyári raktár.

Zsákonkénti és vagononkénti eladás.

Elismert legjobb cement.

Csapó-, Kis-Szapannos-utca 407.

Stegmüller Árpád

építésznél.

Mihalovits J. gyógyszerháza a „Kigyó“-hoz Debreczenben.

Harmat-Crème

Arcz-szépítő és

Bőrpoló-kenőcs.

A „Harmat-Crème“ egy teljesen ártatlan (ólom- és higanymentes) *nem zsírosó*, hab-szerű szépítő-szer, mely a bőrre kenetvén, annak *üdeséget, lágytságot, finomságot, szép hamvasságot* kölcsönöz s hosszú időre megóvja az arcot a megránézosodástól. A bőrbe teljesen felszívódván, nem hagy ennek felületén semmi zsírosságot, minélfogva *nappal is használható*. Nem teszi fényessé az arcot, de *fehérti* azt. Ennélfogva felülmul mindenemű készítményt. — Kiváló eredménnyel használható a bőr minden tisztátalanságainál, minők a *vörösség, májfolt, sömör, szeplő*,

apró pattanások, bőrtakák, mitesserek, továbbá jól használ *bőrrepedéseknél, hámlásnál*, valamint *napégette vagy szélkifujta arcnál és kéznél*.

A „Harmat-Crème“ használatánál az arcz szépsége ifjúságot jellemző hamvassága, síkos puhasága, üdesége igen-igen soká megőrizhető, anélkül hogy az a szervezetre legesekélyebb káros befolyást gyakorolna.

1 tégely „Harmat-Crème“
ára 50 kr.

Készítő helye és főraktára:

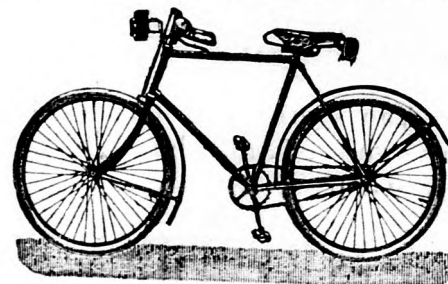
Mihalovits J. gyógyszerháza a „Kigyó“-hoz Debreczenben.

Hol lehet a legjobb kerékpárokat és varró-
gépeket venni?

Lengyel Józsefnél

az első magyar varrógép és kerékpárgyár
részvénytársaság vezérképviselőjénél

Debreczenben, Kossuth-(Ezegléd)-utca 2155. sz., Rothschnek-ház.



A kerékpárok



kitűnő angol acélból,

legpontosabban, valódi művészi tökéletességgel vannak előállítva. Varró- és
himző-gépeink szintén kiváló anyagból, nagy tökélyvel készülnek, zajtalanul
működnek s a legkiválóbb külföldi termékeket felülmúlják.



Heti vagy havi részletfizetésre is kaphatók.

Teljes jótállás mellett.

Műhimzésben és varrásban ingyen oktatás.

Kézpénzfizetésnél nagy árengedmény. Levélbeli meg-
keresésekre azonnal válaszolunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldünk.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.

7.

Felügyeleti és kormányzati rendszabályok a debreczeni ev. ref. főiskolában.

I. Általános határozatok.

1. §. A magyarországi reformátusok debreczeni főiskolája a tiszántúli ev. ref. egyházkerület felügyelete és kormányzása alatt áll.

2. §. Az egyházkerület felügyeleti és kormányzási joga a debreczeni főiskolának ugy akadémiái (theológiai-bölcsészeti, jog- és államtudományi), mint gymnasiumi tanszakaira s tanítóképző intézetére s ezeknek összes szellemi és anyagi ügyeire kiterjed.

3. §. Az egyházkerület a főiskola felett való felügyeletet s annak kormányzását közvetlenül a püspök és egyházkerületi főgondnok s a főiskolai igazgatótanács által gyakorolja.

II. A püspök és egyházkerületi főgondnok.

4. §. A püspök feladata a főiskolára közvetlenül és személyesen felügyelni, annak vizsgálataiban résztvenni, az intézetet ezenkívül és időnként meglátogatni, minden nevezetesebb mozzanatról, mely a főiskola életében fölmerül, az illető iskolai hatóságoktól tudósítást kívánni (E. T. 180. §. f); az igazgatótanács megállapításait elnöktársával együtt foganatosítani s a fennálló iskolai törvények által hatáskörébe utalt ügyekben intézkedni.

5. §. Az egyházkerület főgondnoka, mint egyuttal a főiskola főgondnoka is — a felügyelet és kormányzás feladataiban elnöktársával, a püspökkel együttesen jár el s hatásköre e tekintetben a főiskola összes szellemi és anyagi ügyeire kiterjed (E. T. 175. §. d).

III. A főiskolai igazgatótanács.

6. §. A főiskolai igazgatótanácsnak elnökei a püspök és az egyházkerületi főgondnok.

Tagjai:

a) a debreczeni egyház főgondnoka, mint a főiskola helyi gondnoka s egyuttal a főiskolai gazdasági tanács elnöke;

b) az egyházkerületi közgyűlés által választott 6 egyházi és 6 világi egyén;

c) a debreczeni ev. ref. egyháznak a presbyteri gyűlés által választott 7 képviselője;

d) az akadémia, főgymnasium s tanítóképző intézet igazgatói; mikor az akadémiai igazgató theológiai vagy bölcsészeti tanár, a jogakadémiának, mikor pedig az akadémiai igazgató jogtanár, a theológiai akadémia-
nak dékánja; továbbá az akadémiai tanárkarnak az akadémiai tanács által a theológiai-bölcsészeti tanárok közül s a jogtanárok közül választott egy-egy, tehát összesen két képviselője s a gymnasiumi és tanítóképző

intézeti tanárkaroknak külön-külön választott egy-egy képviselője;

e) az egyházkerületi középiskolai felügyelő;

f) a kollégiumi, illetőleg egyházkerületi ügyész.

7. §. Az igazgatótanács választott tagjainak megbízatása 6 évre terjed.

A választott tagoknak időközben megüresedett helyei a választásra hivatott testület által haladéktalanul betöltendők. Az időközben választott tagok megbízatása azonban csak a hat évenként ismétlődő általános tagválasztás idejéig terjed.

Az igazgatótanács választott tagjai megbízatásuk lejártával újra megválaszthatók.

8. §. A püspököt, mint az igazgatótanács egyik elnökét, akadályoztatása esetén az igazgatótanács tagjai közül a hivatalára nézve legidősebb esperes, esetleg egyházkerületi lelkészi tanácsbíró, az egyházkerületi főgondnokot pedig ilyen esetben a főiskola helyi gondnoka, esetleg a tanács tagjai között hivatalára nézve legidősebb egyházmegyei gondnok, illetőleg egyházkerületi világi tanácsbíró helyettesíti.

9. Az igazgatótanács jegyzőjét saját kebeléből választja, akinek tiszteletdíját az igazgatótanács javaslatára az egyházkerületi közgyűlés állapítja meg.

10. Az igazgatótanács évenként legalább két rendes ülést tart, a tavaszi és őszi egyházkerületi közgyűlés előtt oly időben, hogy az iskola szellemi ügyeinek intézése mellett, előlegesen kiküldött albizottságának jelentése alapján, tavaszi ülése alkalmával, a főisk. gazdasági tanács által az egyházkerületi közgyűléshez fölterjesztendő költségeloirányzatot, őszi ülése alkalmával pedig az előző évi számadásokat felülvizsgálhassa s jelentését a következő kerületi gyűlésre beterjeszthesse.

Rendkívüli ülések a szükséghez képest, aninek megítélése az elnökséget illeti, bármikor tarthatók.

11. §. Az ülésekre minden tag legalább 8 nappal előre meghívandó s megjelenni köteles. Az ülésekről való elmaradás, a gátló körülmény megjelölése mellett az elnökségnél előzetesen bejelentendő.

Két ízben egymásután történt igazolatlan elmaradás az egyházkerületi közgyűlésnek bejelentendő.

12. §. Az igazgatótanács tanácskozási és ügyrendjét az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyása mellett állapítja meg.

Az előadói tisztet az egyes tanszakokat illető ügyekben rendszerint az illető intézetek igazgatói, vagy az illető tanszakok köréből választott tanárképviselek, más ügyekben az elnökség- vagy a tanács által esetről-
esetre kijelölt bármelyik tanácsstag, különös rendelkezés hiányában pedig az igazgatótanács jegyzője teljesíti.

13. §. Az igazgatótanács, amennyiben a felügyelet hatályosabb gyakorlása, vagy a tanácskozás előkészítése ezéltől szükségesnek látszik, a különböző tan-

szakok, vagy ügyesoportok szerint saját kebelében állandó szakosztályokat, vagy alkalmi bizottságokat alakíthat, amire nézve részletesebb szabályok a tanácskozási és ügyrendben foglaltatnak.

14. §. Érvényes határozat hozatalára az elnökségen kívül, a tanács tagjai általános többségének jelenléte szükséges.

A határozatok általános szótöbbséggel hozatnak, személyi ügyekben mindig titkos szavazással.

Aki személyileg érdekelt, az a szavazásban részt nem vehet.

15. §. Az igazgatótanács, ha szükségesnek látja, a tanárkarokkal együttes értekezletet tarthat. Az értekezlet tárgyai fölött való határozathozatal azonban az igazgatótanács hatáskörébe tartozik.

16. §. Az igazgatótanács hatásköre a következőkben állapítatik meg:

1. Felügyel arra s minden rendelkezésre álló törvényes eszköz fölhasználásával maga is oda működik, hogy a debreczeni főiskolának magyar, evangéliom szerint reformált hitfelekezeti jellege mindenkor szigoruan megőriztessék s multjának, jelen állásának megfelelőleg, a hazai tanintézetek sorában versenyképessége és magas fejlettségi foka minden tekintetben biztossittassék.

E czél elérését általában véve lehetővé teszi az által, hogy az egyházkerületet megillető felügyelet és kormányzás jogának gyakorlásában közvetítő organum gyanánt működik s figyelmét a főiskola összes anyagi és szellemi ügyeire kiterjesztvén, a főiskola egész életfolyamára nézve az egyházkerületi közgyűlésnek rendszeres, folytonos és alapos tájékozást nyújt s a fejlesztésre nézve szükséges intézkedéseket az illetékes tényezők meghallgatása után javaslatba hozza.

2. Örökődik a felett, hogy az egyházkerület, illetve egyetemes konvent által megállapított tanterv a főiskola minden tanszakánál keresztülvitessék; az iskolai törvények és rendtartási szabályok, valamint a felsőbb egyházi és iskolai hatóságok rendelkezései végrehajtassanak; s ha e tekintetben hiányokat tapasztalna, azok megszüntetése végett az illető tanárkarok meghallgatása után, az egyházkerületnek javaslatot tesz.

Szükség esetén az iskolai törvények módosítása iránt a tanári kar meghallgatásával az egyházkerületi közgyűlés elé indokolt javaslatot terjeszt.

3. Szorgosan felügyel a főiskolában az erkölcsi és vallásos életre s a tapasztalt hiányok orvoslása iránt intézkedik.

4. A főgymnasiumban és tanítóképző intézetben használandó tankönyveket és tantárgybeosztást, az illető tanárkarok javaslata alapján, minden iskolai évre előlegesen megállapítja s erről az egyházkerületi közgyűlésnek jelentést tesz, egyuttal felügyel arra, hogy a főiskola ezen tanintézeteiben egyedül az egyházkerület által jóváhagyott tankönyvek használtassanak.

5. Az akadémiai tanmenetről az akadémia mindkét (theologia-bölesészeti s jog- és államtudományi) karának félévi tanrendjei alapján tudomást vesz s örökődik a felett, hogy az előadandó tárgyak és az óraszám tekintetében az országos és egyházi törvények, kormányrendeletek, egyházkerületi határozatok s iskolai törvényeink rendelkezései végrehajtassanak s az akadémiai képzés ugy a tudomány magasabb követelményeinek, mint egyházi és hitfelekezeti érdekeinknek megfelelő legyen.

6. §. A tanárok hivatalos működését, különösen a tanóráknak a szorgalomszak ideje alatt a vizsgálatokra, illetőleg kollokviumokra kiszabott idő kezdetéig való pontos megtartását s a tanulók előmenetelét és magaviseletét ellenőrzi s mindezekről, részint az igazgatóknak, részint az egyházkerületi középiskolai felügyelőnek jelentései alapján tájékozást szerez.

Ugyanezen czélból elnöksége, vagy ennek megbízottjai a gymnasiumban és tanítóképző intézetben, valamint — szükség esetén — az akadémian a tanórákat meglátogatják, az évszáró vizsgálatokat vezetik, az akadémiai kollokviumokon és vizsgálatokon megjelennek s tapasztalataik eredményéről a tanácsnak jelentést tesznek, amely aztán az észlelt fogyatkozások megszüntetése iránt intézkedik.

7. A főiskolai tanároknak hivataluk körén kívül eső mellékfoglalkozások folytatására, vagy megbízások elvállalására, továbbá ugy saját tanítványaiknak, mint ugyanezen főiskola kötelékébe tartozó rendes és magántanulóknak magán uton való tanítására, valamint akár saját tanítványaiknak, akár más tanintézetekből jövő ifjaknak érettségi vizsgálatra való előkészítésére, ugy a szorgalmi időszak folyamán, mint szünidőben az engedélyt az illető tanulók szüleinek, vagy gyámjának megokolt s az intézet igazgatósága utján beterjesztett kérelmére az igazgatótanács, vagy ennek utólagos jóváhagyása reményében az elnökség adja meg s egyszersmind felügyel arra is, hogy ugy a magán-, mint a nyilvános tanítás az intézet igazgatója által állandóan ellenőriztessék (Szabályrendelet 1897. május 244. sz. és 1895. 384. sz. egyhk. végzés).

8. Tanszékek betöltésénél a tanári kar véleményes javaslata alapján az igazgatótanács elnöksége hirdeti ki a pályázatot s az elnökségnél beadott pályázati kérvényeket illető tanárkari véleményes jelentést a kijelölésre vonatkozó javaslatával terjeszti az egyházkerületi közgyűlés elé. Egyszersmind felügyel arra, hogy a megválasztott tanárok azokat a feltételeket, melyekhez köztöten megválasztatásuk történt, teljesítsék.

9. A helyettes és segédtanárok alkalmazása iránt, az illető intézet igazgatójának, az akadémian az illető szaktanári karnak javaslata alapján az igazgatótanács, vagy ennek elnöksége intézkedik.

A tanárok helyettesítése akadályoztatásuk esetén, a fennálló helyettesítési szabályzat szerint (1897. májusi egyházkerületi közgyűlés 243. jk. száma) történik; a helyettesítésről azonban az igazgatótanácsnak az elnökség jelentést tesz.

Egy éven túlterjedő helyettesítésre s ez esetben a helyettesítési költségek viselésére nézve az egyházkerületi közgyűlés az igazgatótanács meghallgatása után határoz.

10. A főiskolai tanárok, tanítók és hivatalnokok ellen az egyházi törvényekben megjelölt esetekben az fegyelmi eljárás elrendelése iránt az egyházkerületnek, esetleg az egyházkerületi elnökségnek javaslatot tesz.

11. A főiskolai tanárok nyugdíjazása ügyében a fennálló szabályok alapján az egyházkerületi közgyűlés elébe javaslatot terjeszt.

12. A főgymnasiumi és tanítóképezdei tanároknak fizetési fokozatokba való besorozását az 1897. évi májusi egyházkerületi gyűlés 183. számú végzésében megállapított eljárás szerint teljesíti.

13. Főiskolai tanulóknak a főiskola bármelyik tanintézetébe való fölvetelét szeptember 15-én tul október

közepéig, ha a késelem alapos okokkal igazolva van az illető igazgató meghallgatásával, az igazgatótanács, vagy ennek elnöksége engedheti meg. (Isk. törv. 10. §.)

14. Örökös a főiskolai fegyelem kezelése felett, az igazgatói jelentések s felterjesztett tanárkari jegyzőkönyvek alapján.

A tanárkarok által büntetésképen kimondott tanácslólág való elutasítás (consilium abeundi; ide értendő az akadémiára nézve az isk. törv. 81. §. e) és f) pontja), kitiltás eseteiről, az illető igazgatóknak az elnökségnél tett bejelentéseiből tudomást vesz, egyszersmind a *kitiltást* különös méltánylást érdemlő enyhítő körülmények fenforgása esetén, az illető tanuló folya-
modása alapján consilium abeundira korlátozhatja.

15. Felügyel arra, hogy a főiskolai hivatalnokok és egyéb alkalmazottak is kötelességeket pontosan teljesítsék.

16. A főiskolai egészségügy kezeléséről, a főiskolai kórház állapotáról s a tanuló ifjuság egészségi viszonyairól, a főiskolai orvosnak a tanárkar útján rendszerint évnegyedenként beterjesztett jelentéseiből tudomást szerez és ha szükségét látja, saját hatáskörében intézkedik, vagy az egyházkerületnek jelentést tesz.

17. A főiskolai tanszerek, helyiségek és gyűjtemények állapotáról, az illető öröknek, vagy kezelő tisztviselőknak a tanárkar által beterjesztett jelentéseiből, szükség esetén közvetlen szemlélet, vagy vizsgálat alapján tudomást szerez. Felügyel arra, hogy az összes tanszer- és tudományos gyűjteményekről pontos leltárak vezettessenek.

18. A főiskolai tápintézetbe való fölvételről, tandíjkedvezmények és ösztöndíjak adományozásáról a tanárkari jegyzőkönyvek alapján tudomást vesz és felügyel arra, hogy az idevonatkozó szabályok megtartassanak.

Tandíjnak és egyéb iskolai díjnak s a tandíjkedvezmények arányának és mértékének megszabására, a tápintézeti jótéteményes helyek föllállítására s miként való megosztására nézve, az illetékes tanárkarok és a főiskolai gazdasági tanács meghallgatásával az egyházkerületi közgyűlés elé javaslatot terjeszt.

19. Az akadémiai tanácsnak, gymnasiumi és tanítóképző intézeti tanárkaroknak jegyzőkönyveiből a főiskola egész tanügyi igazgatásáról tájékoztatást szerez s szükség

Kelt a tiszántúli ev. ref. egyházkerület tanügyi bizottságának 1898. május hó 2. tartott üléséből.

Gr. Dégenfeld József,

egyházkerületi főgondnok,

Kiss Áron,

püspök.